

SISEMINISTEERIUM

Politseinike ja päästjate tulevikuvajaduse ning töötasu analüüs

Masinad ja tehnoloogia pakuvad uusi võimalusi teha siseturvalisuse tööd paremini, kuid nendega ei saa asendada kodaniku turvatunde jaoks kõige olulisemat – teist inimest.

Politseinike ja päästjate tulevikuvajaduse ning töötasu analüüs

Väljaandja: **Siseministeerium**

Koostajad: **Eneli Vensel** ja **Kati Päike**,
Siseministeeriumi personalipoliitika
osakonna nõunikud

Kasutusviis: **Avalik**

2021

SISUKORD

SISSEJUHATUS	6
1. POLITSEINIKE JA PÄÄSTJATE TULEVIKUVAJADUS	8
1.1. Tulevikus ei vähene nõudlus siseturvalisuse teenuste järele.	8
1.2. Politseinike ja päästjate töölt oodatakse üha rohkem.	10
1.2.1. Milliseid politseinikke tulevikus vajame?	10
1.2.2. Milliseid päästjaid tulevikus vajame?	12
1.3. Olemasolevad töötajad on ülekoormatud.	13
1.4. Politseiametnike ja päästeteenistujate eripensionid.	17
1.5. Politseinike ja päästjate asendusvajadus suureneb hüppeliselt.	21
1.5.1. PPA-s jääb järgmisel kümnel aastal puudu 75-115 politseinikku aastas.	22
1.5.2. Päästjatest on juba praegu puudu ja lähiajal puudujääk suureneb.	28
2. POLITSEINIKE JA PÄÄSTJATE TÖÖTASU	34
2.1. Viimaste aastatega ei ole politseinike ja päästjate palgapositsioon paranenud.	34
2.2. Minimaalselt 1,2-kordne Eesti keskmine palk kõigile politseinikele ja päästjatele.	37
KOKKUVÕTE	39

Peamised järeldused

NÕUDLUS EI VÄHENE

Tulevikus ei vähene nõudlus siseturvalisuse teenuste järele, sest kuigi juhtumite ja sündmuste arv ei pruugi tulevikus kasvada, suureneb nende keerukus, lahendamisele kuluv aeg ja töömaht.

TÖÖ MUUTUB KEERULISEMAKS

Politseinike ja päästjate töö sisu muutub üha keerulisemaks ning neilt oodatakse üha rohkem oskuseid (IKT-oskused, tehniline taip, analüüsioskus, küberkuritegevus, suhtlemisoskus ennetustöös jne). Samal ajal kasvab ühiskonna ootus siseturvalisuse teenuste kiirusele, ulatusele ja kvaliteedile.

TÖÖTAJAD ON ÜLEKOORMATUD

Olemasolevad töötajad on juba praegu ülekoormatud: politseiametnikud tegid 2020. a ligi 160 000 ületundi, mis on terve ühe piirkonna politseijaoskonna jagu politseinikke. Mitmekordistunud on vajadus psühholoogilise nõustamise järele.

MADAL TÖÖTASU

Päästja brutokuupalk algab 1068 eurost. See on Eesti keskmisest palgast¹ 380 eurot (26%) väiksem. Politseiametniku brutokuupalk algab 1345 eurost. See on Eesti keskmisest 103 eurot (7%) väiksem. Madala töötasu tõttu töötavad nii päästjad kui politseiametnikud lississetuleku saamiseks ka teise tööandja juures: päästjatest 1/3 ning politseiametnikest 1/10.

PENSIONISEERUMISE LAINE

Ees on ootamas suur pensioneerumise laine nii politseinike kui päästjate seas. Vaja on suunata senisest rohkem raha politseinike ja päästjate väljaõppesse, et katta üha suurenev eesliini töötajate puudujääk.

TÖÖTAJATE PUUDUS

Prognooside kohaselt jääb igal järgmisel aastal puudu 25-50 päästjat, sest madala töötasu tõttu ei tunne inimesed elukutse vastu huvi.

Politseinikke jääb prognooside kohaselt igal järgmisel aastal puudu 75-115, sest siseturvalisuse hariduses ei ole piisavalt raha nende vajalikul arvil juurdekoolitamiseks.

¹ Statistikaameti andmetel oli 2020. aastal Eesti keskmine brutokuupalk 1448 eurot.

Meie vajadused

Suunata **igal aastal siseturvalisuse haridusse lisaks 3 miljonit eurot** (igal aastal lisaks 75 uue politseiniku ja 25 päästja väljaõppeks).

Politseinike ja päästjate töö väärtustamiseks ning inimeste huvi suurendamiseks valdkonnas töötamise vastu, liikuda samm-sammult eesmärgi suunas, et **tagada igale politseiametnikule ja päästjale 2025. aastaks minimaalselt 1,2-kordne Eesti keskmine palk**. Selleks on vaja lisaraha 2022. aastaks 24,2 miljonit eurot ning 2025. aastaks 111,7 miljonit eurot.

Sissejuhatus

2020. aasta statistika kohaselt peab Eestit turvaliseks riigiks 92% elanikkonnast. Politsei- ja Piirivalveametit (edaspidi ka PPA) usaldas 2020. aasta uuringu tulemuste kohaselt 92% Eesti inimestest, mis on taasiseseisvunud Eesti ajaloos kõrgeim tulemus (2019. aastal oli tulemus 88%). Ka teisi siseturvalisuse asutusi hindavad Eesti inimesed kõrgelt – usaldus Päästeameti vastu on 96% ning Häirekeskuse vastu 95%.² Need indikaatorid ilmestavad, et **Eesti siseturvalisuse valdkonnas töötavad tublid ja targad inimesed, kelle tööd ja panust Eestis elavad inimesed väärtustavad.**

Kogu riigi pikaajalises strateegias „Eesti 2035“ on ühe poliitikasuunana nimetatud **vajadust tagada siseturvalisuse teenuste pakkumise jätkusuutlikkus piisaval arvil hea väljaõppe ja motiveeritud personaliga.**³ Siseturvalisuse eesliini töötajad saavad oma erialase väljaõppe Sisekaitseakadeemiast (edaspidi ka SKA või *akadeemia*). Seetõttu on oluline, et akadeemiast tuleks piisav arv koolitatud töötajaid, kes rahuldaksid ametite personalivajadusi. Selle esimene eeldus on, et meil on piisaval arvil huvilisi, kes soovivad Eesti siseturvalisuse valdkonda panustada. Samuti on oluline, et akadeemiast saadud haridus oleks asja- ja ajakohane ning vastaks tööandja ootustele.

*Eesti siseturvalisuse valdkonnas
töötavad tublid ja targad inimesed,
kelle tööd ja panust Eestis elavad
inimesed väärtustavad.*

Juba praegu on siseturvalisuse teenuste pakkumine senisest suurema surve all eelkõige suure hulga eriteenistujate pensionile siirdumise tõttu, aga ka rahvastiku üldise vananemise ning tööturule sisenevate noorte arvu vähenemise tõttu.⁴ Nõudlus siseturvalisuse teenuste järele ei vähene tulevikus kuidagi, sest lisaks turvalisuse tagamisele on tarvis üha rohkem suunata tähelepanu ka ennetamisele ning olla valmis kriisideks. Personalinappusega siseturvalisuse

valdkonnas kaasneb igapäevaülesannete täitmise keerukuse kõrval risk, et võimalike ulatuslike kriiside korral (nagu praegune koroonakriis) on abiosutajad ülekoormatud ja siseturvalisuse teenuseid raskem pakkuda. Seetõttu on oluline pidevalt uurida parimaid ja paindlikke võimalusi, **kuidas tagada siseturvalisuse valdkonnas piisav personali hulk** ning mil määral oleks võimalik töid automatiseerida.⁵

„Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“⁶ üks põhimõte on leida turvalisuse tagamiseks ja probleemide lahendamiseks kõige ajakohasemad, mõjusamad, nutikamad ja optimaalsemad lahendused. Sellele keskendub arengukava viies alaeesmärk – targa ja innovaatilise siseturvalisuse loomine, mille all peetakse silmas, et **siseturvalisuse asutused on atraktiivsed tööandjad ja inimesed teevad tähendusrikast tööd.** Eesmärk on, et siseturvalisuse valdkonnas tegutsevad asjatundlikud, võimekad ja pühendunud inimesed ning turvalisuse tagamisel ollakse uuendusmeelsed, kasutatakse tarku ja innovaatilisi lahendusi.

² Institutsioonide usaldusväärset uuring ja siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2020.

³ Riigikantselei. Riiklik strateegia „Eesti 2035“. Tallinn.

⁴ Rahvastikuprognoside järgi väheneb tööjõuturule sisenevate noorte arv aastaks 2040 ligikaudu 13% võrra. Allikas: Riigikantselei; Rahandusministeerium 2018. „Eesti 2035“ faktileht.

⁵ Tiks, Joosep 2019. *Lauri Lugna uuest siseturvalisuse arengukavast: riik peab tegelema politseinike ja päästjate arvu kiirema vähenemisega*. Eesti Päevaleht, 18. detsember.

⁶ Siseministeerium 2020. *Siseturvalisuse arengukava 2020–2030*. Tallinn.

Siinne analüüs keskendub siseturvalisuse mõttes kahele teineteisega väga tugevalt seotud valdkonnale: vajadus siseturvalisuse töötajate järele ning nende töötasu suurus. Kitsamalt on vaatluse all politsei ja pääste valdkonna personalinappuse probleem, kuna lähiaastatel ootab mõlemas valdkonnas ees pensioneerumise laine, mida ei ole **praeguse siseturvalisuse rahastuse ja pakutava palgatasemega võimalik ära katta**. Ühest küljest ei ole riigieelarves ette nähtud piisavalt raha, et vajalikke eesliini töötajaid piisaval arvul välja koolitada. Teisest küljest on noorte huvi eriala vastu leige, kuna palgatase ei ole võrreldes teiste sektoritega konkurentsivõimeline, eriti suur on see probleem päästjate puhul.

Vajadus koostada analüüs tuleneb ka 23. veebruaril 2021. aastal kinnitatud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammist⁷, kus siseministri vastutusel on ülesanne: „8.22. Analüüs politseinike ja päästjate tulevikuvajaduse ning töötasu kohta“.

Analüüsi koostamise ajal on aktuaalsed **kaks põhiprobleemi**:

- milline on iga-aastane politseinike ja päästjate järelekasvu vajadus ja
- milline peab olema politseinike ja päästjate palgatase, et see oleks motiveeriv.

Analüüs koosneb kahest peatükist, millest esimene keskendub politsei ja pääste valdkonna **personalivajadusele tulevikus** ning teine **töötasule**. Analüüsi lõpuks esitatakse konkreetsed ettepanekud, milline ja miks on politseinike ja päästjate tuleviku järelekasvu vajadus ning motiveeriv töötasu.

Analüüsis ei ole arvesse võetud 2021. aasta kevadel ministeeriumide valitsemisaladele antud kokkuvõtteülesannet, mille järgi tuleb valitsemisaladel lähitulevikus raha kokku hoida. Analüüsi arvandmetesse ei ole kaasatud riigisaladusega kaetud politseiametnikke.

⁷ Vabariigi Valitsus 2021. *Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2021–2023*. Tallinn.

1. POLITSEIAMETNIKE JA PÄÄSTJATE TULEVIKUVAJADUS

1.1. Tulevikus ei vähene nõudlus siseturvalisuse teenuste järele.

Kuigi juhtumite ja sündmuste arv ei pruugi tulevikus kasvada, suureneb nende **keerukus, lahendamisele kuluv aeg ja töömaht**. Teiseneb kuritegude struktuur – kasvab nn valgekraeline, piiriülene ja küberkuritegevus, eksponentsiaalselt suureneb info ja andmete hulk, sealhulgas juhtumitega seonduvad tõendid ja teave on järjest enam digitaalsed.

Ühiskonna ootus siseturvalisuse teenuste kiirusele, ulatusele ja kvaliteedile üha kasvab.

Masinaid ja tehnoloogia pakuvad küll uusi võimalusi teha tööd paremini, kuid siseturvalisuse valdkonnas ei saa tehnoloogia kunagi inimest täielikult asendada. Töötajatel on oluline roll ka selles, **kuidas inimesed riiki ja sellega kokkupuudet tajuvad**.

Tulevikus ei vähene nõudlus siseturvalisuse teenuste järele, sest kuigi juhtumite ja sündmuste arv ei pruugi tulevikus kasvada, suureneb nende keerukus, lahendamisele kuluv aeg ja töömaht. Samuti kasvab ühiskonna ootus siseturvalisuse valdkonna poolt pakutavate teenuste kompleksuse, kiiruse, ulatuse ja kvaliteedi suhtes.⁸ Masinaid ja tehnoloogia pakuvad küll uusi võimalusi teha tööd paremini, kuid siseturvalisuse valdkonnas ei saa tehnoloogia kunagi inimest täielikult asendada. Keegi peab lahendama keerulisi lähisuhtevägivalla olukordi ning rahustama meeleavaldajaid, keegi peab tõttama appi tulekahjusid kustutama, keegi peab kuulama ära inimese mure ning saatma välja kiire abi, kui inimene helistab hädaabinumbri 112. Need on vaid vähesed näited, kus tehnoloogia saab töötajale tuge pakkuda, kuid ei saa asendada kodaniku turvatunde jaoks kõige olulisemat faktorit – teist inimest. Ka Riigikontrolli 2020. aasta aastaaruandes järeldatakse: „Riik saab tuumikametirühmade töötajate tegevust küll nutikate masinate ja arvutiprogrammidega tõhustada, kuid tehnika ning tehnoloogia ei saa esmateenuste osutajaid täielikult või piisavalt asendada – nad peavad füüsiliselt kohal olema. Neil töötajatel on ülioluline roll ka selles, kuidas inimesed riiki, sellega kokkupuudet ja selle juhtimist tajuvad.“⁹

OSKA siseturvalisuse alavaldkonna uuringust¹⁰ järeldeb samuti, et töö siseturvalisuse valdkonnas ja töötajate koolitamine muutub eri tegurite koostoimel keerulisemaks ning tööjõu koolituskulud suurenevad. OSKA ekspertide hinnangul mõjutab siseturvalisuse valdkonna arengut ja tööjõuvajadust järgmisel kümnendil

⁸ Kaelep, Terje; Leemet, Anneli 2020. Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: siseturvalisus ja õigus. Siseturvalisuse alavaldkond. Uuringu terviktekst. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

⁹ Riigikontroll 2020. *Riigikontrolli aastaaruanne parlamendile*. Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2019.–2020. aastal – Esmatähtsate avalike teenuste tulevik. Tallinn.

¹⁰ Kaelep, Terje; Leemet, Anneli 2020. Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: siseturvalisus ja õigus. Siseturvalisuse alavaldkond. Uuringu terviktekst. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

tehnoloogiliste ja demograafiliste muutuste, rahvusvahelistumise ning laiemalt ühiskonna ootuste ja riigi otsuste võimalik koosmõju. Samuti kasvavad ühiskonna ootused siseturvalisuse valdkonna pakutavate teenuste kompleksuse, kiiruse, ulatuse ja kvaliteedi suhtes. Tulevikus ei pruugi kasvada juhtumite ja sündmuste arv, küll aga nende keerukus, lahendamisele kuluv aeg ja töömaht. Seega kujuneb tulevikus keskseks küsimus, **kuidas tuleb valdkond kasvavate ootustega toime olukorras, kus ülesanded on järjest keerukamad ja võtavad rohkem aega, aga tööjõu hulk on piiratud ja palgasurve kasvab.** Samal ajal tuleb hoida ja parandada valmisolekut võimalikeks kriisiolukordadeks ning võimekust lahendada ja ennetada erinevaid ohte. Kokkuvõttes muutub töö siseturvalisuse valdkonnas ja töötajate koolitamine nende tegurite koosmõjul tulevikus keerulisemaks.

Mitmete esmareageerijate (näiteks patrullpolitseinikud, piirivalvurid ja päästjad) jaoks loovad uued tehnoloogilised lahendused koos analüüsivõimekuse kasvuga **paremaid võimalusi riske hinnata ja tööd tõhusamalt korraldada**, see võimaldab vajaduse korral tulla kasvava töömahuga toime ilma töötajate arvu suurendamata. Info- ja järelevalvesüsteemide arendamine võib vähendada tehnilise töö mahtu ja anda seega võimaluse pühenduda sisulisematele ja suuremat lisaväärtust loovatele ülesannetele.

Tulevikus teiseneb ka kuritegude struktuur – **kasvab nn valgekraeline, piiriülene ja küberkuritegevus, eksponentsiaalselt suureneb info ja andmete hulk, sealhulgas juhtumitega seonduvad tõendid ja teave on järjest enam digitaalsed.** Selle tulemusena suureneb tulevikus tõenäoliselt uurijate ja politseinanalüütikute tööjõuvajadus ning nende ettevalmistuse mitmekesisus. Tulevikus on tööks vajalikud oskused seotud sotsiaal- ja käitumisteadustega (näiteks õigus, majandus ja finantsanalüüs, psühholoogia ja organisatsioonikäitumine) ning väga oluline on ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi *IKT*) kompetents.

Üleminek ennetustegevuskesksele töömudelile (st väheneb tagajärgedega tegelemine ja vajadus menetlustega sekkuda) ei pruugi vähendada tööjõuvajadust, vaid võib pigem teisendada töö sisu. Piirkonnapolitseinike roll elukeskkonna turvaliseks muutmiseks kasvab ning eeldab üha rohkem koostööd teiste ametkondade ja omavalitsustega, näiteks lähisuhtevägivallaga tegelemisel või strateegilise partnerlusena kohaliku arengu kavandamisel. Ühtlasi võib kasvada piirkonnapolitseinike arv. Ka päästetöös keskendutakse senisest enam ennetamisele, tutvustades ja teadvustades eri sihtrühmadele nende rolli ja vastutust nii igapäevaelus kui ka ohuolukorras.

„Siseturvalisuse arengukavas 2020–2030“ nähakse vajadust luua küberkuritegude avastamiseks ja tõhusamaks menetlemiseks uusi ametikohti, õpetada välja spetsialiste ja tagada vajalikud tehnoloogilised eeldused. Ka OSKA¹¹ intervjuueeritud eksperdid kinnitasid, et IT-kompetentsiga uurijatest ja analüütikutest on märgatavalt puudust. **Lisaks on ekspertide hinnangul lähitulevikus vaja suurendada olemasolevate töötajate pädevust majanduskuritegude ja korrupsiooni tõhusamaks uurimiseks.**

¹¹ OSKA aitab õppida ja õpetada õigeid asju. Samuti analüüsib see Eesti majanduse arenguks vajalike oskuste ja tööjõu vajadust järgmise küme aasta jooksul.

1.2. Politseinike ja päästjate töölt oodatakse üha rohkem.

Tulevikus on tööks vajalikud oskused seotud üha enam **sotsiaal- ja käitumisteadustega, analüüsi- ja IKT- kompetentsiga.**

Järjest enam pannakse rõhku ennetustegevustele, seetõttu suureneb näiteks vajadus hea **suhtlemisoskuse, analüütikute ja suurandmete tugineva analüüsi** järele.

Üha olulisem on küberturvalisusega seotud teadmiste vajadust, olulisemaks saavad ka **digikriminalistika, sotsiaalmeedia kasutamine ja järelvalve.**

Politsei- ja päästjate liikumine **kõrghariduse** suunas on üldine tendents, mis on nähtav ka paljude teiste Euroopa riikide puhul.

Päästjate jaoks on väga olulised ka **käelised oskused**, kuid noorte seas need oskused pigem nõrgad, kuna nad kasvavad keskkonnas, mis nõuab oluliselt vähem füüsilist ja käelist tööd.

Väga tähtis on **tehniline taip** – päästeautod muutuvad järjest tehnilisemaks ning seoses uute tehniliste lahenduste kasutuselevõtuga on päästjatel vaja omandada ka mitmesuguseid tehnilisi erioskusi (näiteks dronide ja tahvelarvutite kasutamine).

1.2.1. Milliseid politseinike tulevikus vajame?

OSKA siseturvalisuse alavaldkonna uuringu¹² tulemustele tuginedes muutuvad PPA tööülesanded tulevikus üha mitmekesisemaks. Seetõttu on ühest küljest vaja laiendasemate kompetentsidega ametnikke, kes vajaduse korral suudavad kiiresti ümber spetsialiseeruda, kuid samuti on tarvis eriteadmistega politseiametnikke, kes on oma valdkonna parimad spetsialistid (näiteks uurijad, piirkonnapolitseinikud).

Edaspidi peab enne ametikohtade täitmist ja kadettide värbamist veelgi täpsemalt kindlaks tegema ka sobivad isiksuseomadused. Näiteks on piirkonnapolitseiniku töös rohkem vaja kogukonnatöökohale sobivaid eeldusi, nagu väga hea inimeste tundmise- ja suhtlemisoskus, analüüsi- ja IKT- oskus, valmisolek töötada eri vanuserühmadega ja teha ennetustööd. Patrullpolitseinikel on rohkem tarvis politseitaktikalisi oskusi, nagu relvade ja erivahendite kasutamine, enesekaitsetehnikad ja muu selline. **Läbivalt on oluline soov teha tööd inimestega ja valmisolek koostööks teiste siseturvalisuse valdkonna ametitega.**

Rahvusvahelistumise ja migratsioonitrendide tõttu peavad patrull- ja piirkonnapolitseinikud ning piirivalvurid tegema rohkem **migratsioonijärelevat**, tundma kultuurilisi eripärasid, oskama võõrkeeltest suurepäraselt nii vene kui ka inglise keelt. Kui valmib uus kõrgtehnoloogiliste lahendustega idapiir, vajatakse piirivalve valdkonnas senisest rohkem **teabetöötlemise ja analüüsimisega** (häiresignaalid, videopildid) seotud oskuseid ning lisaks jalgsi või sõidukiga patrullimisega seotud oskustele **tehnikat ja tehnoloogiat** (valveseadmed, dronid) kasutamise oskust.

¹² Kaelep, Terje; Leemet, Anneli 2020. [Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: siseturvalisus ja õigus](#). Siseturvalisuse alavaldkond. Uuringu terviktekst. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

Eri ametikohtadel kasvab valdkondlike **IKT-oskuste** ning analüüsioskuse vajadus (näiteks digikriminalistika, valdkonna suurandmete kogumine ja analüüsimine, sotsiaalmeedia kasutamine ja järelevalve), üha tähtsam on **küberturvalisusega** seotud teadmiste vajadust. Tekib rohkem e-politseiniku ametikohti, kus tegeletakse peaasjalikult küberkuritegude lahendamisega.¹³

Majanduskuritegevuse kasvu tõttu suureneb vajadus majandus- ja ettevõtlusvaldkonna kompetentsuse järele. PPA töö planeerimiseks on üha enam vaja strateegilise ja taktikalise analüüsimise oskust. Kuna PPA teenuste tagamiseks vajalike oskuste loetelu laieneb, on tulevikus vaja lisaks siseturvalisusekeskse ettevalmistusega inimestele värvata üha enam ka teiste erialade lõpetanud (näiteks õigusteadus, majandusteadus, IKT, sotsiaal- ja käitumisteadused) . OSKA uuringus osalenud siseturvalisuse valdkonna eksperdid ootavad, et siseturvalisuse valdkonna oskuseid õpetataks eelkõige SKA erialadel, vajaduse muude teadmiste ja oskuste järele võiksid katta nende hinnangul teised suuremad ülikoolid (Tallinna Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Tartu Ülikool).¹⁴

Rahvusvahelistumise mõjul on vaja järjest enam tunda erialaseid rahvusvahelisi koostööraamistikke ja uurimistoiminguid ning suhelda võõrkeeles, peamiselt inglise või vene keeles. Kasuks tuleb rahvusvahelise praktika- või õpikogemus. Sisekaitselistest oskustest on intervjueritute hinnangul praegu veel puudu ka jälitustegevusealasest kompetentsist.

Suureneb kõrgharidusõppes omandavate oskuste vajadus.

Järjest enam pannakse rõhku **ennetustegevustele**, seetõttu suureneb näiteks vajadus hea suhtlemisoskusega patrull- ja piirkonnapolitseinike järele. Ennetustegevuste elluviimine eeldab ka analüütikute lisapanust, sealhulgas suurandmetele tuginevat analüüsi. Üha olulisem on omada head enesejuhtimise võimet, oskust plaanida ajakasutust,

järjestada tööülesandeid tähtsuse alusel ja muud sellist. Arvestades just ennetustegevuste keerukust ja kasvavat vajadust üldoskuste järele, leidsid OSKA eksperdid, et tulevikus vajavad politseinikud nende oskuste asemel, mida saab omandada kutsehariduses, **rohkem oskusi ja teadmisi, mida omandatakse kõrghariduse tasemel.**

Politseihariduse **liikumine kõrghariduse suunas on üldine tendents**, mis on nähtav ka paljude teiste Euroopa riikide puhul (vt allolev tabel 1). Soome, Rootsi ja Suurbritannia pakuvad oma tulevastele politseiametnikele üksnes politseilist kõrgharidust ning paljud teised riigid liiguvad selles suunas. Samas on lisaks õppe sisulisele jaotusele (kutseõpe vs kõrgharidus) oluline ka õppe kestus ning seeläbi õpingute jooksul omandatavad kompetentsid. Näiteks Saksamaal pakutakse mõnedes regioonides õppuritele küll politseilist kutseõpet, ent õpe kestab 2,5 aastat, Hollandis on baasõppe pikkuseks 3 aastat.

¹³ Kaelep, Terje; Leemet, Anneli 2020. [Tulevikuvaade töäjõu- ja oskuste vajadusele: siseturvalisus ja õigus](#). Siseturvalisuse alavaldkond. Uuringu terviktekst. Tallinn: SA Kutsekoda, töäjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

¹⁴ Kaelep, Terje; Leemet, Anneli 2020. [Tulevikuvaade töäjõu- ja oskuste vajadusele: siseturvalisus ja õigus](#). Siseturvalisuse alavaldkond. Uuringu terviktekst. Tallinn: SA Kutsekoda, töäjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

Tabel 1. Politseiharidus teistes riikides

Riik	Kutseõpe		Kõrgharidusõpe			Magister
	Õppeaeg	Esimene töökoht	Õppeaeg	Praktika	Esimene töökoht	Õppeaeg
Soome (POLAMK – <i>Poliisiammattikorkeakoulu</i>)	Ei ole		180 EAP	45 nädalat ehk 40%	Vanemkonstaabel	120 EAP, Master of Policing
Rootsi	Ei ole		2 aastat ja 6 kuud	6 kuud		
Austria (SIAK - <i>Sicherheitsakademie</i>)	2 aastat	Eesliin	3 aastat		Eesliin (kõik politseinikud alustavad oma tööd algtasemest olenemata haridusest)	2 aastat, Siseturvalisuse juhtumine
Holland (<i>Politieacademie</i>)	3 aastat	Patrullpolitseinik, piirkonnapolitseinik (EQF 4), uurija (EGF 4-5)	4 aastat (EGF 6)	40%	Uurija, operatiivtasandi juht	2 aastat, Master of Science of Policing (EQF 7)
Suurbritannia	Alates 2020. aastast ei ole		3 varianti: 1) 3-6 aastat töö kõrvalt 2) 3 aastat ülikoolis 3) 2 aastat, kui sul on juba mõni muu kõrgharidus			
Saksamaa (<i>Münster</i>)	Ei ole		3 aastat	1,5 aastat ehk 50%	Märulipolitsei või korrakaitsepolitsei suurlinnas	Master's degree in public administration / Police Management
Saksamaa (<i>Güstrow</i>)	2 aastat ja 6 kuud	Vaheteenistus (Intermediate service)	3 aastat	12 kuud ehk 40%	Patrull	2 aastat
Saksamaa (<i>Niedersachsen</i>)	Ei ole		3 aastat	6 kuud ehk 20%	Märulipolitsei / parimad saavad uurijaks	2 aastat

1.2.2. Milliseid päästjaid tulevikus vajame?

Päästeametis pannakse järjest enam rõhku **ennetustegevusele**, mis on päästetöö kõrval päästjate üha olulisem tööülesanne (koduvisiidid, esinemised lastele ja avalikel üritustel). See suurendab vajadust heade suhtlemis- ja info edastamise oskuste järele. Kuna suhtlemisoskust ei omandata iseseisva õppe käigus, on OSKA intervjueritute hinnangul vaja selle arendamisega väljaõppes eraldi tegeleda. Uute põlvkondade suhtlusvalmidus võib olla parem, kuid nende tegelik oskus näost näkku suhelda on intervjueritute hinnangul kesine. Olulised on ennetustööks sobivad isiksuseomadused, näiteks empaatilisus, hinnangutevaba kuulamisoskus, teabe edastamise oskus ja veenmisoskus.

Päästjate jaoks on väga olulised **käelised oskused**, sest neil on vaja kasutada mitmesuguseid tööriistu (näiteks haamer, kang, mootorsaag). Ekspertide hinnangul on noorte seas need oskused pigem nõrgad, kuna

nad kasvavad keskkonnas, mis on varasematest põlvkondadest küll tehnikarikkam, kuid nõuab vähem füüsilist ja käelist tööd. Väga tähtis on **tehniline taip** – päästeautod muutuvad järjest tehnilisemaks ning seoses uute tehniliste lahenduste kasutuselevõtuga on päästjatel vaja omandada või regulaarselt uuendada ka mitmesuguseid tehnilisi erioskusi (näiteks droonide ja tahvelarvutite kasutamine). Kõige keerulisem tehniline väljaõpe on demineerijatel, kes peavad olema valmis regulaarseks täienduskoolituseks ja edasiõppimiseks. Keerukamateks töödeks vajaliku oskustaseme omandamine eeldab demineerijatelt 7–8 aastat kestvat töökohapõhist väljaõpet. Kasvab vajadus osata kasutada tehnilisi abivahendeid, näiteks roboteid.

Tehniliste vahendite abil kogutud info (näiteks droonide abil saadud info, maa-alade kaardistused, päästesündmuste suurandmed) **töötlemise ja töös rakendamise vajadus** suurendab OSKA ekspertide hinnangul mõnevõrra ka **kõrgharidusõppes omandatavate oskuste vajadust** (näiteks analüüsi- ja planeerimisvõime, ennetustegevuse kavandamine). Ka Päästeametis vajatakse spetsiifilisi erialaseid kompetentse väljastpoolt sisekaitsealast koolituspakkumist, näiteks KBRT¹⁵ spetsialistidele (sobiv ettevalmistus keemia ja füüsika erialadelt).

1.3. Olemasolevad töötajad on ülekoormatud.

31.mai 2021. aasta seisuga töötas SIM-i valitsemisalas kokku 3824 politseiametnikku ning 1518 päästetööl osalevat töötajat (päästjad + päästetööde juhid).

Siseturvalisuse valdkonna teenistujate arv on viimasel 13 aastal vähenenud 20% võrra. See on 4 korda rohkem, kui keskvalitsuses tervikuna.

PPA töötajate arv on vähenenud 27% ehk 1770 võrra ning PÄA töötajate arv vähenenud 11% ehk 250 võrra.

1/3 päästjatest ja 1/10 politseiametnikest **töötavad lisasissetuleku saamiseks samal ajal ka teise tööandja juures.**

Politseiametnike ületundide arv on võrreldes 2015. aastaga kasvanud üle kolme korda: **2020. aastal tehti ületunde kokku ligi 160 000 tundi**, see on terve ühe piirkonna politseijaoskonna jagu politseinikke.

Vajadus psühholoogilise nõustamise järele on mitmekordistunud.

31.mai 2021. aasta seisuga töötas Siseministeriumi (edaspidi ka *SIM*) valitsemisalas kokku 3824 politseiametnikku ning 1518 päästetööl osalevat töötajat (päästjad + päästetööde juhid). Politseiametnike ületundide arv oli 2020. aastal võrreldes 2015. aastaga ligi kolm korda suurem – kui 2015. aastal tegid politseiametnikud kokku 60 314 ületundi, siis 2020. aastal oli see 158 966 tundi (sellest Covid-19 tõttu tehtud ületunde 43 142 ehk 27%). Päästekomandodes tehti 2020. aastal 20 393 ületundi.

¹⁵ Keemilise, bioloogilise, radioloogilise või tuumareostuse oht (ingl *CBRN – chemical, biological, radiological and nuclear threats*).

Vajadus psühholoogilise nõustamise järele on kogu siseturvalisuse valdkonnas varasemaga võrreldes mitmekordistunud:

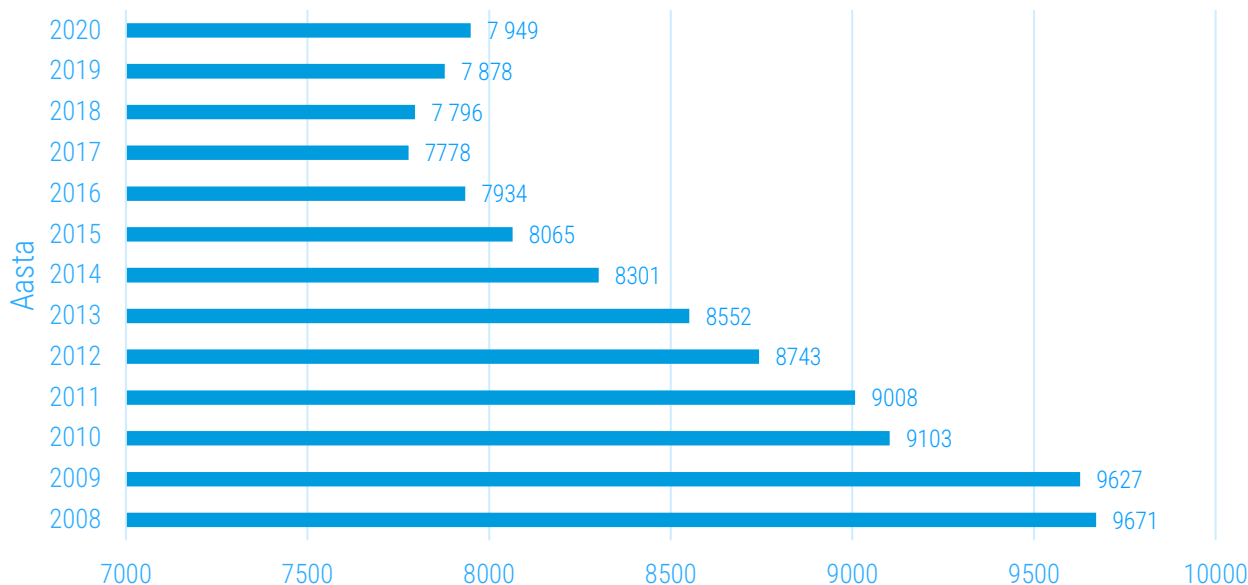
- PPA-s sai 2020. aastal nõustamist 275 töötajat, 2015. aastal 44 → suurenemine 6 korda.
- PÄA-s sai 2020. aastal nõustamist 36 töötajat, 2015. aastal 9 → suurenemine 4 korda.
- HÄK-is sai 2020. aastal nõustamist 26 töötajat, 2018. aastal 5 → suurenemine 5 korda.

Päästjad ja politseiametnikud töötavad samal ajal mitme tööandja juures:¹⁶

- 388 päästjat (37% kõikidest päästjatest) sai 2020. aastal lisasissetulekut ka mujalt. Võrdluseks, et 2019. aastal oli selliseid päästjaid 428 (40%), 2018. aastal 430 (41%) ja 2017. aastal 451 (41%).
- 212 päästjat (20% kõikidest päästjatest) said mujalt püsivat sissetulekut.¹⁷ See tähendab, et neil on alaliselt teine lisatöö. Võrdluseks: 2019. aastal 217 (20%), 2018. aastal 211 (20%), 2017. aastal 212 (19%).
- 428 politseiametnikku (12% kõikidest politseiametnikest) sai 2020. aastal lisasissetulekut ka mujalt. Võrdluseks, et 2019. aastal oli selliseid politseinikke 512 (15%), 2018. aastal 397 (12%) ja 2017. aastal 439 (13%).
- 135 politseiametnikku (3,8%) said mujalt püsivat sissetulekut. Võrdluseks, et 2019. aastal oli selliseid politseinikke 109 (3,2%), 2018. aastal 86 (2,6%) ja 2017. aastal 83 (2,5%).

Siseministeeriumi valitsemisalas on teenistujate arv viimase 13 aastaga vähenenud viiendiku võrra.

SiM valitsemisalas on teenistujate arv viimase 13 aastaga **vähenenud ligi viiendiku (18%) võrra ehk 1722 inimese võrra 9671-lt 7949-le** (vt allolevat joonist 1). Praeguses julgeolekuolukorras ei saa siseturvalisuse valdkonna töötajate arvu enam vähendada, kuna see võib ohustada SIM-i valitsemisalale seatud ülesannete täitmist.

Joonis 1. Täistööajale taandatud töötajate arv SIM-i valitsemisalas aastatel 2008–2020

¹⁶ Allikas: Maksu- ja Tolliamet.

¹⁷ Püsiva sissetuleku puhul võetakse arvesse need, kes on 12 kuu jooksul saanud lisasissetulekut vähemalt 11 kuu jooksul (üks kuu võib olla puhkus).

Seejuures on:

- PPA töötajate arv **vähenenud 27%** ehk 1770 võrra (6607-lt 4837-le);
- PÄA töötajate arv **vähenenud 18%** ehk 456 võrra (2580-lt 2124-le). See sisaldab 2012. aastal eraldi asutusena loodud Häirekeskuste liikunud töötajaid¹⁸. Kui selle struktuurimuudatusega mitte arvestada, on PÄA töötajate arv vähenenud 11% ehk 250 võrra (2374-lt 2124-le).

Samal ajal on:

- kogu keskvalitsuse töötajate arv **vähenenud 5%** ehk 2785 võrra (57 277-lt 54 492-le);¹⁹
- Kaitseministeeriumi valitsemisala töötajate arv **suurenenud 17%** ehk 771 võrra (4574-lt 5345-le).^{20,21}

Siseturvalisuse valdkonna töötajate arvu vähenemise üheks põhjuseks on olnud vajadus suunata koondatud töötajatest vabanev ressurss olemasolevate töötajate palgatõusuks, et motiveerida neid siseturvalisuse valdkonnas tööd jätkama.

Teiste EL liikmesriikidega võrreldes on Eestis politseinike arv 100 000 elaniku kohta keskmisest madalam. Alloleval joonisel (joonis 2) on kujutatud aastatel 2016–2018 EL-i riikide keskmist politseinike arvu 100 000 elaniku kohta.²²

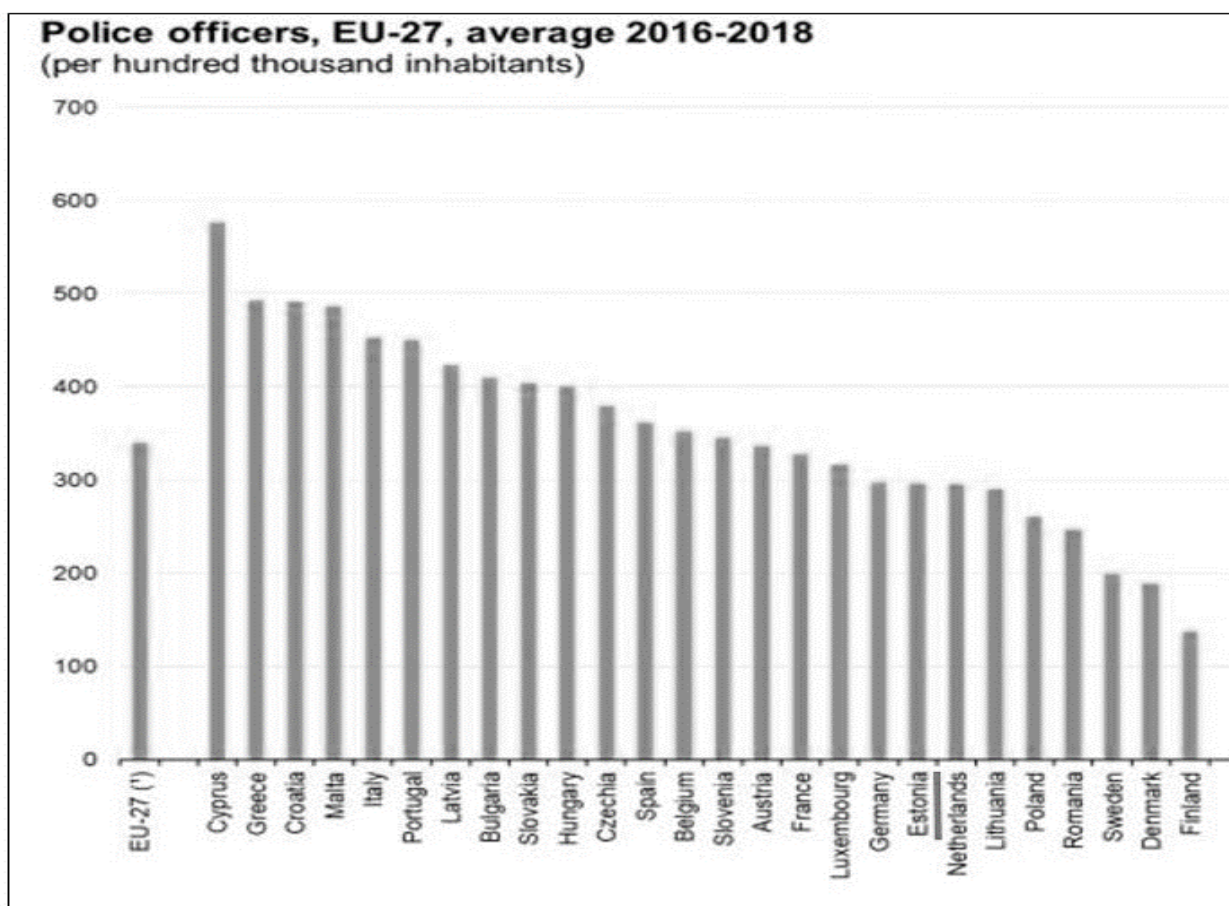
¹⁸ Häirekeskuse täistööajale taandatud töötajate arv oli 2012. aastal 206.

¹⁹ Allikas: Rahandusministeerium. Keskvalitsus: riigi ametiasutused, hallatavad riigiasutused, avalik-õiguslikud juriidilised isikud, riigi asutatud sihtasutused, riigi äriühingud ja tulundusasutused, riigi asutatud mittetulundusühingud. Sellesse rühma ei kuulu kohaliku omavalitsuse ja selle hallatavad või asutatud asutused ning sotsiaalkindlustusfondid.

²⁰ Allikas: Rahandusministeerium

²¹ Allikas: Rahandusministeerium. Kaitseministeeriumi valitsemisala konsolideeritud aruannetes sisalduvad Kaitseministeerium, Kaitsevägi, Kaitseressursside Amet, Välisluureamet, Eesti Sõjamuuseum, Seli Tervisekeskus, Kaitseinvesteeringu Keskus. See ei sisalda loetletud asutuste salajasi töötajaid (need jäeti andmetest välja 2016.–2017. aastal ning selle võrra vähenes sihtrühm oluliselt). Kaitseministeeriumi konsolideeritud aruannetes ei sisaldu Kaitseliitu ning Rahvusvahelist Kaitseuuringute Keskust.

²² Allikas: Eurostat 2020. Police, court and prison personnel statistics 2016–2018.

Joonis 2. Keskmine politseinike arv 100 000 elaniku kohta EL-i riikides aastatel 2016–2018

EL-is oli 2016–2018. aastal 100 000 elaniku kohta keskmiselt 340 politseiametnikku. Eestis oli see näitaja ligi 300 politseiniku. Nagu joonisel 2 näha, asub Eesti EL-i riikide võrdluses pingereas tagapool. Samas on oluline märkida, et Eesti statistikas on arvestatud ka piirivalvuritega, kuna piirivalvurid kuuluvad PPA koosseisu, kuid teistes riikides arvestatakse piirivalvureid eraldi. Piirivalvurite statistikast eemaldamisel langeks Eesti koht pingereas veelgi. Kõige rohkem on politseinikke elanike kohta Küprosel, Kreekas ja Horvaatias, kõige vähem Soomes, Taanis ja Rootsis.

1.4. Politseiametnike ja päästeteenistujate eripensionid.

Olukorra leevendamiseks on **kaotatud politseiametnike piirvanus**. Kui varem oli politseipensioni saamise üheks eelduseks politseiametniku töölt lahkumine, siis nüüd võib politseiametnik töötada ka eripensioni saades. Samas tuleb arvestada, et alates 2020. aastast tööle tulnud politseiametnikud ei saa enam politseipensioni – sellel sihtrühmal puudub motivatsioon end politseitööga pikaks ajaks siduda.

Kehtiva seaduse kohaselt kaob 2023. aastast päästeteenistujate vanaduspensioni suurendamine ning vanaduspensioni oote toetus. SIM on teinud ettepaneku nende hüvedega jätkata. Arvestades päästja rasket tööd ning praegust palgataset, on nende hüvede tagamine kriitilise tähtsusega.

Politseiametnike politseipension

31. detsembri 2019. aasta seisuga tööl olnud politseiametnikel on teatud tingimuste täitumisel õigus politseiametniku väljateenitud aastate pensionile (edaspidi *politseipension*). Nendel politseiametnikel:

- tekib 55-aastaselt õigus väljateenitud aastate pensionile, kui tal on vähemalt 20-aastane politseiteenistuse staaž, millest 5 aastat pidevat politseiteenistuse staaži eelneb vahetult pensioniõigusliku ea täitumisele;
- tekib 50-aastaselt õigus väljateenitud aastate pensionile, kui nad olid teenistuses politsei ja piirivalve seaduse jõustumisel;²³
- on pensioni suurus 50% pensioni arvutamise ametipalgast. Iga aasta eest, mille võrra politseiametniku politseiteenistuse staaž ületab 20-aastast politseiteenistuse staaži, suurendatakse politseiametniku pensioni 2,5% võrra tema pensioni arvutamise ametipalgast. Väljateenitud aastate pensioni ülemmäär on 75% pensioni arvutamise ametipalgast.

Alates 2020. aastast tööle asuvatel uutel politseiametnikel ei teki õigust politseipensionile.

Politsei ja piirivalve seaduse (edaspidi *PPVS*) alusel võib **alates 1. maist 2019. aastal politseiametnikuna töötada ka isik, kes saab samal ajal politseipensioni**. Varem ei saanud politseipensioni saaja politseiametnikuna töötamist jätkata. Valdavalt lahkusid politseiametnikud teenistusest politseipensioni õiguse tekkimise ajal või pärast seda, kui neil oli välja teenitud maksimaalne politseipensioni määr, see on 75% ametipalgast. Sel ajal oli oluline seirata politseipensioni õiguse tekkimise aega. Edaspidi ei ole politseipensioni õiguse tekkimise aja seiramine nii oluline, kuna politseipensioni saamine ei välista, et jätkatakse töötamist politseiametnikuna.

Enne muudatust lahkusid politseiametnikud teenistusest üldjuhul pärast politseipensioni määramist, see tähendab 50- või 55-aastaselt. Muudatus võimaldab neil olla teenistuses ka pärast politseipensioni määramist, kuid teenistuse jätkamine on võimalik ainult sel juhul, kui politseiametnik vastab talle õigusaktides kehtestatud nõuetele. Politseiametnikele on kehtestatud nii tervise- ja haridusnõuded kui ka kehalised katsed.

²³ Politsei ja piirivalve seaduse § 117. [RT I, 08.07.2021, 10.](#)

Kui politseinik ei vasta tervisenõuetele või ei soorita kehalisi katseid, ei saa ta täita politsei ülesandeid ning ta vabastatakse politseiteenistusest nõuetele mittevastavuse tõttu.²⁴

Võib eeldada, et nimetatud seadusmuudatus ühelt poolt küll motiveerib politseiametnikke end pikemaks ajaks politseitööga siduma (politseipensioni pärast ei pea politseiametniku tööst loobuma). Teiselt poolt aga puudub alates 2020. aastast politseiametnikena tööle asunutel motivatsioon teha politseitööd kuni politseipensioni väljateenimiseni (nendel politseipensioni saamise õigust ei teki).

25-aastase teenistusstaaži korral on politseiametnikel õigus saada pensioni ka väljateenitud aastate pensionide seaduse (edaspidi VAPS) alusel. Kuni 1. jaanuarini 2020. aastal kehtis põhimõte, et politseiametnikud ei pidanud VAPS-i alusel pensioni saamiseks selle õigust andvalt kutsealalt või ametikohalt lahkuma. Alates 1. jaanuarist 2020. aastal ei saa politseinikud, kelle väljateenitud aastate pensioni (edaspidi VAP) saamise teenistusstaaž oli selleks ajaks alla 20 aasta, jätkata teenistust, kui nad vormistavad VAP-i. See tähendab, et 25-aastase politseiteenistuse staaži täitumisel on politseiametnikul õigus VAP-ile ainult siis, kui ta lahkub politseiteenistusest. VAP-i õiguse tekkimisel on politseinike teenistusest lahkumise tõenäosus väike, kuna 2020. aasta 1. jaanuaril teenistuses olevatel politseinikel säilib politseipensioni saamise õigus ning politseipension on oluliselt suurem, kui VAP.

Päästeteenistujate eripensionid

Vanaduspensioni oote toetuse õigus on kehtiva päästeteenistuse seaduse (edaspidi *PäästeTS*) § 19 lõike 1 alusel päästeteenistujal, kellel on päästeteenistuse staaži vähemalt 15 aastat ja kes ei saa riiklikku pensioni. Vanaduspensioni ootele on õigus jääda kuni kolm aastat enne vanaduspensioniiikka jõudmist. Praegu saab vanaduspensionile jääda 63-aastaselt, see tähendab, et päästeteenistujal on võimalik vormistada vanaduspensioni oote toetus 60-aastaselt. Vanaduspensioni ootele jäämisest kuni riikliku vanaduspensioni määramiseni maksab päästeasutus päästeteenistujale toetust, mille suurus on võrdne tema vanaduspensioni suurusega koos PäästeTS-is sätestatud erisustega. Toetust ei maksta, kui inimene samal ajal päästeteenistujana töötab. Kehtiva seaduse alusel kaotatakse see regulatsioon alates 2023. aastast. Õigus saada vanaduspensioni suurendust säilib kõigil päästeteenistujatel, kellel on 1. märtsiks 2023. aastal vanaduspensioni suurendamiseks vajalik teenistusstaaž.

Päästeteenistujatele on tööülesannetega hakkama saamiseks kehtestatud ranged kehalise ettevalmistuse ja tervisenõuded. Töö on füüsiliselt raske, kuna kätkeb kannatanute ja kuni 25 kg raske varustuse tõstmist ja transportimist, ronimist redelil, pikkade vahemaade läbimist metsatulekahjul ja muud sellist. Tervise Arengu Instituudi tervisestatistika ja -uuringute andmebaasi alusel on üle 40-aastastel meestel võrreldes noorematega palju suurem esmashaigestumus diabeeti, kõrgvererõhutõppe, südame isheemiatõppe ja artroosi. Üle 50-aastastel meestel suurenevad noorematega võrreldes kuulmiskahjustused ja südame erutusjuhtehäired, haigestumine peaaegu veresoonte haigustesse ja bronhiaalastmasse.

Pääste- ja demineerimistöid tegevate päästeteenistujate tööülesannete hulgas on mitu ülesannet, mis eeldavad pikka ja intensiivset pingutust. Allpool on loetletud päästeteenistuja tööülesanded, mille tõttu on nende tervises seisundile seatud kindlad nõudmised.

- Tulekahju korral kustutatakse seda või takistatakse tule levikut ka hingamiskõlbmatus või kõrge temperatuuri keskkonnas, sealhulgas hoonetes. Kasutatakse kaitsevarustust, töötatakse hingamisaparaadiga järjest ühe ballooni, mis kaalub kuni 17 kg. Tööd tuleb teha kuni 25 minutit

²⁴ **Meister, Svetlana** 2020. Analüüs ja ettepanekud politseiametnike ja päästeteenistujate motiveeriva ja läbipaistva karjäärisüsteemi kujundamiseks. Tallinn: Siseministerium.

ning kõrges kuumuses: üldjuhul jääb päästjate töökeskkonna temperatuuri 200 °C piirimaile, kuid see võib kerkida ka kuni 800 °C-ni.

- Päästja peab olema valmis kasutama inimeste evakueerimiseks redelit kuni 9 meetri kõrgusel (kuni hoone kolmas korrus) ning redelautot või tõstukatut kuni 54 meetri kõrgusel (näiteks hoone 9. korrus). Päästeteenistuja peab olema võimeline redelit püstitama ning sellest üles ronima, kandes kaitsevarustust. Vajaduse korral peab ta olema võimeline kannatanut mööda redelit kandma.
- Keemiapääste sündmuse korral korjatakse kokku ohtlikke aineid või takistatakse nende levikut ka hingamiskõlbmatus keskkonnas, sealhulgas hoonetes. Kasutatakse kaitsevarustust, töötatakse hingamisaparaadiga, mida tuleb teha järjest kahe ballooniga kuni 50 minutit.
- Inimeste evakueerimisel on vaja teha samu tegevusi, mida tulekahju korral. Samuti on vaja tegeleda kannatanutega ja neid ohutsoonist välja viia või kanda.

Alates 2008. aastast on vanaduspensioniga järk-järgult tõusnud, 2026. aastaks tõuseb vanaduspensioniga 65. eluaastani. See tähendab, et kui päästja soovib olla teenistuses kuni vanaduspensionieani, saab ta teenistusest lahkuda alles 65-aastaselt.

Seetõttu on SIM teinud ettepaneku²⁵ jätkata päästeteenistuja vanaduspensionii oote toetuse maksmist ka pärast 2023. aastat. Kuna vanaduspensioniga suureneb 2026. aastaks 65-eluaastani, võiks päästeteenistuja vanaduspensionii oote toetust maksta viis aastat enne vanaduspensioniiiga, seega alates 60-eluaastast. Muudatus annab päästeteenistujatele kindlustunde, et riik hoolitseb tema eest ka siis, kui ta ei ole võimeline enam päästetöödel osalema.

Päästeteenistuja vanaduspensionii oote toetuse ja pensionisuurenduse maksmise jätkamist toetab ka „Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2021–2023“ punkt 8.22, mille järgi väärtustatakse siseturvalisuse valdkonna töötajate tööd. Eesmärgi saavutamiseks on tegevusprogrammi märgitud ülesanne valmistada ette eriteenistuste ühtlustamise eelnõu (vanaduspensionii oote toetuse maksmine, päästeteenistujate vanaduspensionii suurenduse maksmise jätkamine).

Päästeteenistujate vanaduspensionii suurendamine on ette nähtud kehtivas PäästeTS-is. Seaduse § 18 kohaselt suurendatakse päästeteenistujate vanaduspensionii 10–50% võrra olenevalt päästeteenistuse staažist. Regulatsiooni loomisel arvestati 2008. aastal kehtinud avaliku teenistuse seaduse (edaspidi *ATS*) põhimõtetega, mille järgi suurendati ametnike vanaduspensionii samuti teenistusstaaži alusel. Säte lisati PäästeTS-i, kuna see võimaldas vanaduspensionii suurendada nii päästeametnikel kui ka päästjatel. Päästeametnikud said enne seda vanaduspensionii suurendust *ATS*-i alusel, kuid päästjatele vanaduspensionii suurenduse regulatsiooni ei olnud. Eriseaduse loomisega kehtestati õigus suurendada vanaduspensionii kõigil päästeteenistujatel. Kehtiva seaduse alusel kaotatakse see regulatsioon 2023. aastast.

Kuna praeguseks ei ole päästeteenistujate tööülesanded ega nende täitmise tingimused muutunud, on põhjendatud, et neile on erinevalt teistest avalikest teenistujatest kehtestatud erisused saada vanaduspensionii oote toetust ja vanaduspensionii suurendust.

SIM on teinud ettepaneku jätkata päästeteenistuja vanaduspensionii suurendamist ka pärast 2023. aastat. Eelnõu²⁶ järgi jätkub päästeteenistuja vanaduspensionii suurendamine kuni 28. veebruarini 2043. aastal. Ka

²⁵ [Eriteenistuste ühtlustamisest tulenev politsei ja piirivalve seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri](#), lk 109–110.

²⁶ [Eriteenistuste ühtlustamisest tulenev politsei ja piirivalve seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri](#), lk 109–110.

see muudatus annab päästeteenistujatele kindlustunde ning soosib tema jätkamist teenistuses, kuni tal tekivad tervislikud või kehalised probleemid tööülesannetega hakkama saamisel.

Päästeteenistujatele on ette nähtud ka pension VAPS-i alusel. Päästeteenistujatel on õigus VAP-ile järgmistel tingimustel.

- Päästeteenistujad, kellel oli 1. jaanuaril 2020. aastal VAP-i staaži **vähemalt 20 aastat**, säilib õigus VAP-ile ka siis, kui nad päästeteenistuses edasi töötavad. VAP määratakse, kui täitub 25-aastane päästeteenistuse staaž.
- Päästeteenistuja, kellel oli 1. jaanuaril 2020. aastal VAP-i staaži **alla 20 aasta**, säilib õigus VAP-ile, kuid ta peab 25-aastase päästeteenistuse staaži täitumisel ja VAP-i vormistamisel päästeteenistusest lahkuma.

Selleks, et päästeteenistujal oleks õigus jätkata päästeteenistuses ja saada samal ajal VAP-i, on SIM valmistanud ette eelnõu²⁷, mille kohaselt kehtestatakse päästeteenistujatele erisus VAP-i maksmiseks. See tähendab, et päästeteenistujal oleks õigus VAP-ile ka siis, kui ta jätkab töötamist päästeteenistuses. Kui muudatust vastu ei võeta, võib see tähendada, et 25-aastase päästeteenistuse staaži täitumisel lahkuvad päästeteenistujad teenistusest.

Politseiametnikele erisust ei kehtestata, kuna nende teenistusest lahkumise tõenäosus on väike, arvestades et 1. jaanuaril 2020. aastal teenistuses olnud politseinikel säilis politseipensioni saamise õigus ning politseipension on oluliselt suurem kui VAPS-i alusel makstav pension. Politseipensioni saamise üks eeldus on see, et politseinik peab viis viimast aastat enne pensioniõiguse tekkimist olema politseiteenistuses. Küll aga võib tõenäoliseks pidada päästjate lahkumist, arvestades päästjate väikest palka ja seda, et keskmine VAPS-i alusel makstav pension on 2021. aastal 430 eurot. 2021. aasta alguses oli päästja minimaalne palk 1068 eurot, keskmine palk oli 1204 eurot. See tähendab, et päästja minimaalne palk oli 75% Eesti keskmisest ja päästja keskmine palk oli 83% Eesti keskmisest palgast. Võttes päästjatelt õiguse saada samal ajal päästeteenistuses jätkamisega VAP-i, võetakse päästjatelt ära lisasissetulek, mis moodustaks võrrelduna nende põhipalgaga 39% nende brutosissetulekust.

Kui eelnõus pakutud päästeteenistujate eripensionide muudatusi vastu ei võeta, on oht, et tulevikus töötavad päästeteenistujad sellel kutsealal senisest oluliselt vähem aastaid. Sel juhul on tõenäoline, et päästeteenistujad hakkavad juba 40. eluaastates otsima uut tööd, mis on vähem ohtlik, nõuab vähem füüsilist võimekust ning mida tasustatakse päästja tööst paremini. Selle riskiga ei ole siinse analüüsi personaliprognosis arvestatud.

²⁷ [Eriteenistuste ühtlustamisest tulenev politsei ja piirivalve seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri](#), lk 161–166.

1.5. Politseiametnike ja päästjate asendusvajadus suureneb hüppeliselt.

POLITSEIAMETNIKUD

PPA prognoosi järgi jääb järgmisel 10 aastal igal aastal puudu 75 politseinikku.

Ligikaudu 430 politseiametnikku (10,5%) võivad päevapealt teha otsuse lahkuda politseiametniku töölt ja elatuda edaspidi politseipensionist. Need on politseiametnikud, kellel tekib 2021. aastal või on juba varem tekkinud õigus politseipensionile, kuid kes praegu veel töötavad politseiametnikuna.

32% (1201) kõikidest politseiametnikest võivad lahkuda teenistusest järgmise kümne aasta jooksul vanuse tõttu.

Aastatel 2016–2020 lahkus teenistusest aastas keskmiselt 203 politseiametnikku. PPA prognoosi järgi lahkub 2031. aastaks keskmiselt 275 politseiametnikku aastas.

Kuigi huvi politseiametniku elukutse vastu püsib, siis ei saa kõiki soovijaid värvata, kuna politseihariduse rahastamises on puudujääk. Arvestades politseiametnike asendusvajaduse kasvu lähiaastatel, on vajalik politseiharidusse suunata igal aastal täiendavalt 2,8 miljonit eurot.

*OSKA siseturvalisuse uuring²⁸ leidis, et politseinike puudujääk on igal aastal 115 inimest ning päästjate puudujääk 30 inimest.

**Riigikontrolli 2020. aasta aruandes²⁹ märgiti, et igal aastal jääb puudu 50 päästjat.

PÄÄSTJAD

Päästetöödel osalejate arv on viimase kümne aasta jooksul vähenenud 168 võrra (9%). See on kaheksa komando jagu päästetöötajaid.

Päästetöödel osalejatest on vanemaealisi nooremaelistest 1,7 korda (203 töötaja võrra) rohkem. Sellest võib järeldada, et päästetöid tehakse suures mahus vanemas eas olevate töötajate abil.

Aastatel 2016–2020 lahkus PÄA-st töölt või liikus muule ametikohale keskmiselt 93 päästetöödel osalejat aastas. Viimase kuue aasta jooksul on päästja erialale õppima asunud aga keskmiselt vaid 68 õppurit aastas. Seega on juba praegu iga-aastane puudujääk olnud -25 päästjat ning arvestades vanemaealiste suurt osakaalu, suureneb puudujääk veelgi.

²⁸ Kaelep, Terje; Leemet, Anneli 2020. Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: siseturvalisus ja õigus. Siseturvalisuse alavaldkond. Uuringu terviktekst. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

²⁹ Riigikontroll 2020. *Riigikontrolli aastaaruanne parlamendile*. Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2019.-2020. aastal – Esmatähtsate avalike teenuste tulevik. Tallinn.

Arvestades, et töötajate nappus on muutunud järjest kriitilisemaks, on ilmne, et tulevikus suureneb surve ka siseturvalisuse valdkonnas, ent erinevalt erasektorist, ei saa riik loobuda avalike teenuste pakkumisest. Samal ajal tuleb hoida ja parandada valmisolekut võimalikeks kriisiolukordadeks ning võimekust erinevate ohtudega tegeleda ja neid ennetada.³⁰ Ka „Siseturvalisuse arengukavas 2020–2030“ on ühe keskse küsimusena esitatud: „Kuidas tagada vajalikul arvul hea väljaõppega ja motiveeritud personali, et pakkuda piisaval tasemel siseturvalisuse teenuseid?“.

Juba praegu on siseturvalisuse teenuste pakkumine senisest suurema surve all eelkõige suure hulga eriteenistujate pensionile siirdumise tõttu, aga ka rahvastiku üldise vananemise ning tööturule sisenevate noorte arvu vähenemise tõttu.

Juba praegu on siseturvalisuse teenuste pakkumine senisest suurema surve all eelkõige **suure hulga eriteenistujate pensionile siirdumise tõttu**, aga ka **rahvastiku üldise vananemise ning tööturule sisenevate noorte arvu vähenemise** tõttu.³¹ Konkurents nii kogu tööturul kui ka asutuste vahel, samuti kandidaatidele esitatavad kõrged nõuded süvendavad tööjõunappusest põhjustatud probleeme veelgi. Ka Riigikontrolli aastaaruandest³² järeldeb, et esmateenuste osutamises seisavad ees murrangulised muutused, millel võib olla oluline mõju teenuste kättesaadavusele, seda eriti piirkondades, mis ei ole Tallinna või Tartu lähedal. Probleemi põhjus on nii rahvastiku vananemine, mistõttu siseneb tööturule vähem noori, kui ka asjaolu, et noored ei eelista erialavalikul esmateenuseid pakkuvaid ameteid.

1.5.1. PPA-s jääb järgmisel kümnel aastal puudu 75-115 politseinikku aastas.

Käesolevas alapeatükis on käsitletud politseiametnike vanuselist jaotust ning sellel põhinevat prognoosi lahkuvate politseiametnike kohta.³³ 31. mai 2021. aasta seisuga töötas SIM-i valitsemisalas kokku 3824 politseiametnikku ning politseiametnike keskmine vanus oli 40 eluaastat.

Politseiametnikest:

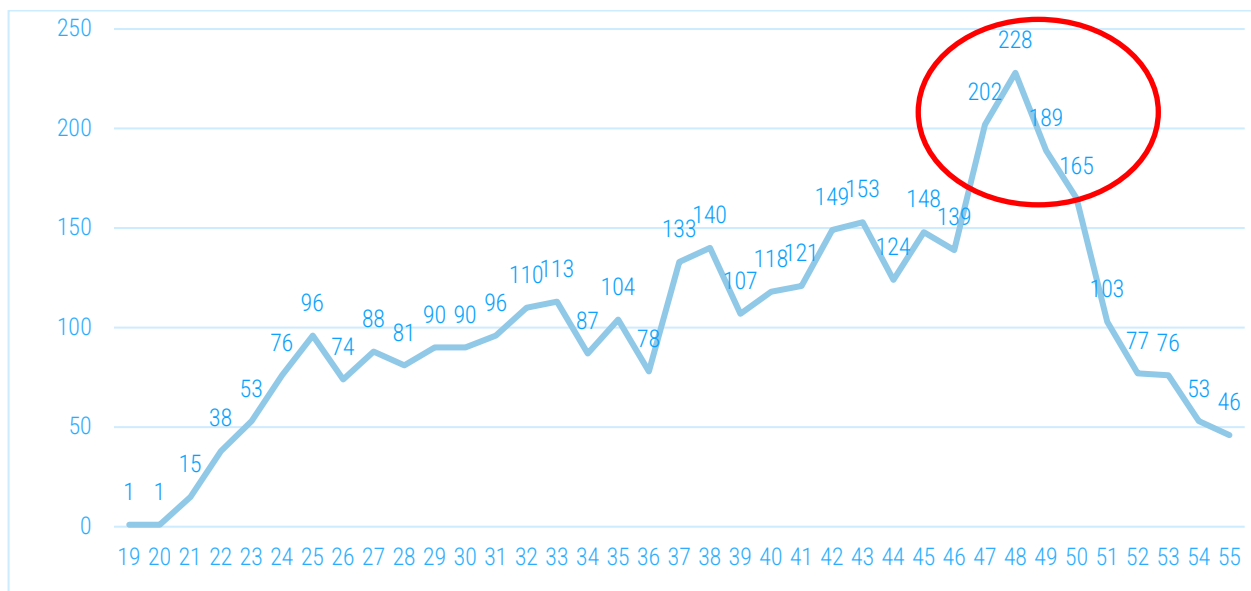
- 703 (18%) on 30-aastased või nooremad;
- 1920 (50%) on 31-46 aastased;
- 1201 (32%) on 47-aastased või vanemad;
- sealhulgas 784 (21% kõigist politseiametnikest) on vanusevahemikus 47–50 aastat;
- sealhulgas 417 (11% kõigist politseiametnikest) on 51-aastased või vanemad;

³⁰ Kaelep, Terje; Leemet, Anneli 2020. [Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: siseturvalisus ja õigus](#). Siseturvalisuse alavaldkond. Uuringu terviktekst. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

³¹ Rahvastikuprognooside järgi väheneb tööjõuturule sisenevate noorte arv 2040. aastaks ligikaudu 13% võrra. Allikas: **Riigikantselei; Rahandusministeerium** 2018. „Eesti 2035“ faktileht.

³² Riigikontrolli aastaaruanne Riigikogule (2020). Esmatähtsate avalike teenuste tulevik. Tallinn: Riigikontroll.

³³ Reaalselt tööl olevate politseiametnike arv PPA-s ja SKA-s taandamata täistööajale seisuga 31. mai 2021. Ei sisalda lühiajaliselt tööl olevaid SKA politsei eriala õppureid – neid oli sama kuupäeva seisuga tööl 7.

Joonis 3. Politseiametnike vanuseline jaotus 31. mai 2021. aasta seisuga

Politseiametnike vanuselisest jaotusest tulenevad järeldused:

Nooremaealiste (30-aastased või nooremad) politseiametnike osakaal (18%) ületab vanemaaliste (50-aastased või vanemad) politseiametnike osakaalu (11%). Sellest võib järeldada, et **viimastel aastatel on noorte seas politseiametniku eriala vastu huvi olnud**. Samas tuleb arvestada, et 2020. aastani kehtis politseiametnikele piirvanus, mille täitumisel politseiametnikud enamasti teenistusest vabastati: spetsialistide puhul oli piirvanus 55 eluaastat ning juhtide puhul 60 eluaastat. Nüüd seda piirangut pole ning võib eeldada, et ka 55-aastaste ja vanemate politseiametnike arv edaspidi mõnevõrra kasvab.³⁴

2026.–2029. aastal võib teenistusest lahkuda 20% politseiametnikest.

20% politseiametnikest on vanuses 47–50 aastat. Need on politseiametnikud, kellel enamasti tekib õigus politseipensionile 50-aastaselt ning kes saavad 55-aastaseks 2026. aastal või pärast seda. Arvestades, et 55-aastaseid ja vanemaid politseiametnikke oli 31. detsembri 2020. aasta seisuga tööl 84 ning kui eeldada, et 55-aastaselt ja vanemalt politseiametnikuna ei töötata, võib tekkida olukord, kus **2026.–2029. aastal lahkub teenistusest kokku 20% politseiametnikest**.

Kui politseipensioni õiguse tekkimise või vanuse pärast on varasematel aastatel lahkunud 77 politseiametnikku aastas, siis 2026.–2029. aastal võib politseipensioni õiguse tekkimise või vanuse pärast

³⁴ Kuni 31. detsembrini 2019. aastal kehtinud PPS-i järgi vabastati spetsialist politseiteenistusest 55-aastaselt ja juht 60-aastaselt. PPA või KAPO peadirektor või SKA rektor võis pikendada politseiametniku teenistusaega ühe aasta kaupa kuni riikliku vanaduspensioniea saabumiseni. Sel juhul vabastati politseiametnik teenistusest üldise pensioniea saabumisel. 1. jaanuaril 2020. aastal kaotati politseinike piirvanuse regulatsioon ning politseiametnik võib jätkata teenistuses seni, kuni ta vastab politseiametnikule kehtestatud kutsesobivusnõuetele, sealhulgas kehalise ettevalmistuse nõuetele.

töölt lahkuda **aastas keskmiselt 196 politseiametnikku**. See on senisest üle kahe korra rohkem. Arvestades, et politseiametniku õpe kestab 1,5–3 aastat, tuleb selleks valmistuda juba praegu.

32% kõikidest politseiametnikest on vanuses 47-aastased või vanemad. See tähendab, et ligikaudu 1/3 politseiametnikest võivad lahkuda teenistusest järgmise kümne aasta jooksul.

Tööliinide kaupa on 47-aastaseid või vanemaid politseiametnikke:

- 595 piirivalvurist 234, see on kõikidest piirivalvuritest 39% ning kõikidest PPA politseiametnikest (kokku 3824) 6%;
- 722-st uurijast 193, see on kõikidest uurijatest 27% ning kõikidest PPA politseiametnikest 5%;
- 554-st patrullpolitseinikust 118, see on kõikidest patrullpolitseinikest 21% ning kõikidest PPA politseiametnikest 3%;
- 94-st arestimaja politseinikust 61, see on kõikidest arestimaja politseinikest 65% ning kõikidest PPA politseiametnikest 1,6%;
- 148-st piirkonnapolitseinikust 43, see on kõikidest piirkonnapolitseinikest 29% ning kõikidest PPA politseiametnikest 1,1%.

Vanusest ja politseipensioni õiguse tekkimisest tulenev lahkumine ei ole ainsad põhjused, miks politseiametnikud töölt lahkuvad lahkuvad. Uute politseiametnike arvu väljaselgitamiseks ning järgmise kümne aasta prognoosi koostamiseks tuleb arvestada kõikidel põhjustel lahkunud politseiametnike arvuga.

Allpool on esitatud aastatel 2016–2020 teenistusest lahkunud politseiametnike jaotus kahes rühmas:

- vanuse ja/või politseipensioni õiguse tekkimise tõttu teenistusest lahkunud politseiametnike arv ning
- muudel põhjustel teenistusest lahkunud politseiametnike arv.

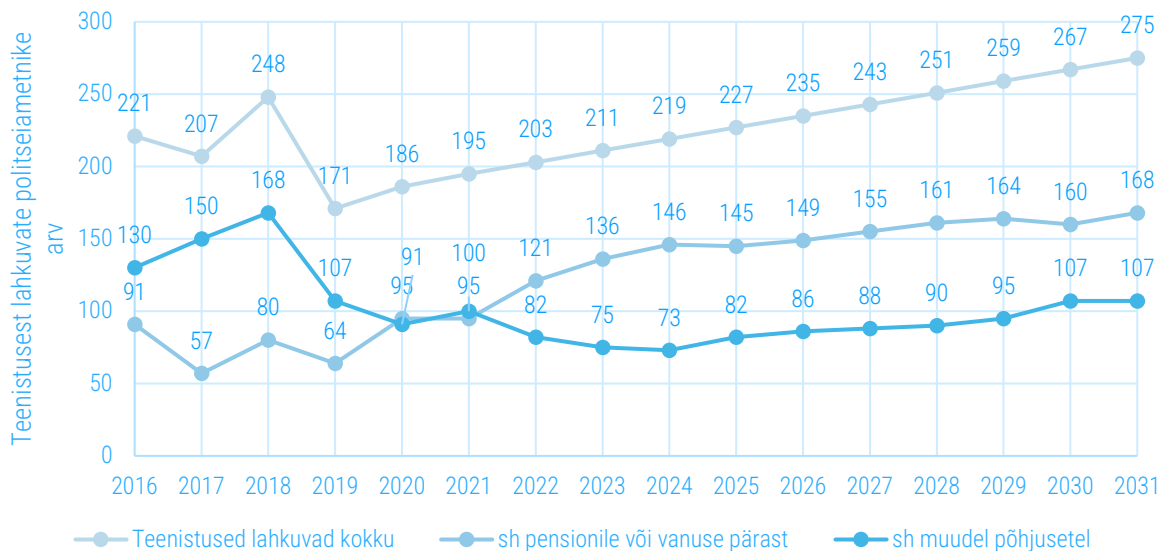
Sama jaotuse põhjal on esitatud PPA prognoos aastatel 2021–2031 teenistusest lahkuvate politseiametnike kohta.³⁵

Kui aastatel 2016–2020 lahkus teenistusest aastas keskmiselt 203 politseiametnikku, neist vanuse ja/või politseipensioni õiguse tekkimise tõttu 77 ning muudel põhjustel 129³⁶, siis PPA prognoosi järgi lahkub neid edaspidi aastas keskmiselt 235 politseiametnikku, neist pensioni tõttu 145 ning muudel põhjustel 90. Seejuures **teenistusest lahkuvate politseiametnike arv pidevalt kasvab** – prognoosi järgi lahkub 2031. aastaks keskmiselt 275 politseiametnikku aastas ehk senisest 72 politseiametnikku rohkem.

Prognooside kohaselt kasvab vanuse tõttu teenistusest lahkuvate politseinike arv pidevalt.

³⁵ Lahkujate arvus ei ole kajastatud koolivälisel ajal lühiajaliselt PPA-s tööl käivaid politsei eriala omandavaid õppureid, kuna nende töösuhe on valdavalt lühiajaline (kuni paar kuud) ja osakoormusega.

³⁶ Võrreldes varasemate aastatega vähenes 2019. aastast teenistusest lahkunud politseiametnike arv hüppeliselt. Selle põhjuseks võib tuua kahte seaduse muudatust: tekkis võimalus saada politseipensioni töötades samaaegselt politseiametnikuna (varem oli üheks pensioni saamise eelduseks politseiametniku ametikohalt teenistusest lahkumine) ning kaotati politseiametnikuna töötamise piirvanus.

Joonis 4. Teenistusest lahkunud politseiametnike arv aastatel 2016-2020 ning järgmise kümne aasta prognoos (allikas: PPA)

PPA prognoosib, et kui politseipensioni õiguse tekkimise ja/või vanuse tõttu teenistusest lahkuvate politseiametnike arv hakkab pikas perspektiivis mingist aastast vähenema, siis teenistusest lahkujate koguarv pigem suureneb – seda muudel põhjustel teenistusest lahkuvate politseiametnike võrra. Põhjendus on, et alates 2020. aastast tööle tulnud politseiametnikud politseipensioni ei saa, seega puudub neil motivatsioon pikka aega töötada, kuna neil ei ole võimalik teenida välja vanaduspensionist suuremat politseipensioni. Samuti soovivad praegused noored tööelus eri väljakutseid kogeda ning ei soovi end kogu eluks ühe organisatsiooniga siduda.

Kui politseiametnike koguvoolavus oleks sama suur nagu see on avalikus teenistuses keskmiselt, lahuks igal aastal teenistusest 500 politseiametnikku.

Kui politseiametnike koguvoolavus oleks sama suur nagu see on avalikus teenistuses keskmiselt, lahuks igal aastal teenistusest 500 politseiametnikku. Nii suur lahkujate arvu prognoos tõenäoliselt ei realiseeru, kuna politseiametniku elukutse valivad üldjuhul suure missioonitundega inimesed, kes soovivad riigi turvalisusesse oma panuse anda ning on selle valiku teinud juba hariduse omandamisel. Tulevikus sõltub tegelik vajadus uute politseiametnike järele suuresti sellest, kuidas riik politseiametnike elukutset väärtustab.

Siseturvalisuse valdkonna tööjõu voolavus on riigile suur kulu, kuna eriteenistujad läbivad teenistusse asudes või teenistuse käigus asjakohase väljaõppe. Nad omandavad riigi toel ja kulul erialateadmised kas kutse- või kõrghariduses, läbivad koolitusi ja muud sellist. Seepärast on oluline hoida ja väärtustada kõiki end siseturvalisuse organisatsiooniga sidunud politseiametnikke ning olla samal ajal atraktiivne ka uutele töötajatele.

Politseiteenistuse staaž. Kuigi PPA politseiametnike keskmine vanus on 40 aastat, siis politseipensioni staaži on keskmiselt 17 aastat. **41% politseiametnikel on politseiteenistuse staaži 20 aastat või rohkem** (3894 politseiametnikust 1599). Neist omakorda 544 politseiametnikul (14% kõikidest politseiametnikest) on politseiteenistuse staaži 30 aastat või rohkem.

2021. aastal täitub või on juba varasemalt täitunud 20-aastane politseiteenistuse staaž 433 politseiametnikul, see on 11% kõikidest politseiametnikest (2019. aastal oli neid 319 ehk 8%). See sihtrühm võib igal ajal teha otsuse lahkuda politseiametniku töölt ja elatuda edaspidi politseipensionist ning valida soovi korral politseiametniku elukutsest vähem ohtlikuma ja/või tasustatavama töö.

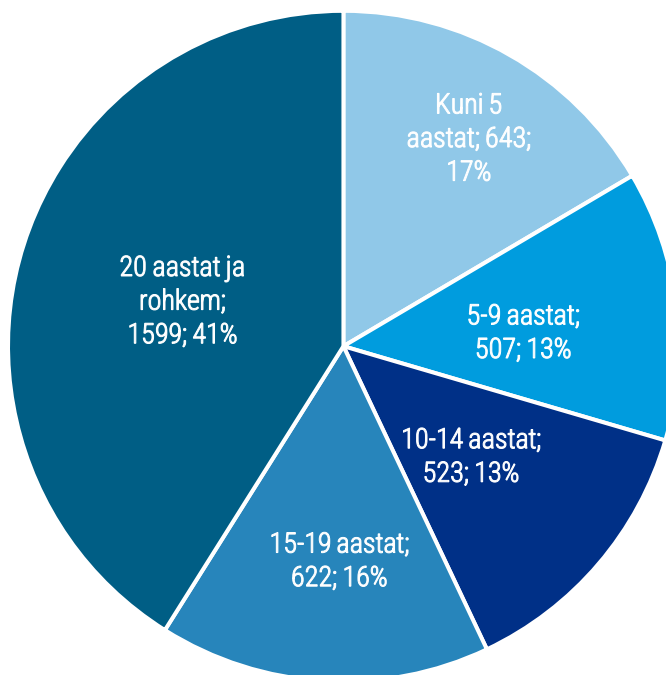
PPA prognoosi kohaselt ei toimu sellel põhjusel teenistusest lahkuvate politseiametnike arvus ühekordset hüppelist kasvu – varasemate aastate põhjal on selgunud, et sel põhjusel lahkub aastas teenistusest ligi 20% kõikidest nendest, kellel on politseipension välja teenitud. Ülejäänud politseipensioni õiguse välja teeninud politseiametnikest jätkab mõnda aega veel

politseiametniku ametikohal töötamist. 2021. aastaks prognoosib PPA, et sel põhjusel lahkub teenistusest 95 politseiametnikku (2016.-2019. aastatel lahkus keskmiselt 77 aastast).

Ka Riigikontroll³⁷ ning OSKA uuring³⁸ on viidanud politseiametnike puudujäägile lähitulevikus, eriti kriitilised piirkonnad on **Lääne, Valga, Hiiu ja Saare maakond**. Riigikontrolli aastaaruandes järeldatakse, et **esmateenuste osutamises seisavad ees murrangulised muutused, millel võib olla oluline mõju teenuste kättesaadavusele, seda eriti piirkondades, mis ei ole Tallinna või Tartu lähedal**. Tööjõunappust on väga raske ületada, sest esmateenuste väljaõpe on üldjuhul aastatepikkune. **Peamine küsimus on, kuidas säilitada väikese rahvaarvuga ja regionaalselt ebaühtlase rahvastiku paiknemisega Eestis optimaalne tasakaal riigi võimaluste ja inimeste ootuste vahel.**

Ka pelgalt koolitustellimuste, töötajate palkade ja värbamiste arvu suurendamisest ei piisa, sest ei ole inimesi, kes asendaks neid, kes vanuse tõttu järk-järgult tööturult lahkuvad. Tööjõunappuse leevendamisel on kindlasti kasu **vabatahtlike** teenusepakkujate panuse edasisest suurendamisest. Kuid ka siin on sama probleem: kui inimesi on vähe, siis ei jätku ka vabatahtlikke, et kõiki esmateenuseid vajalikul tasemel osutada. Kuigi vabatahtlikel on teatud rollides võimalik tegutseda nii siseturvalisuse, haridus- kui ka meditsiinivaldkonnas, piirab nende rakendamist ettevalmistus – kõikidel vabatahtlikel ei ole vajalikku kvalifikatsiooni, et panustada elukutselistega võrdsel tasemel.

Joonis 5. PPA politseiametnike politseiteenistuse staaž 31. detsembri 2020. aasta seisuga

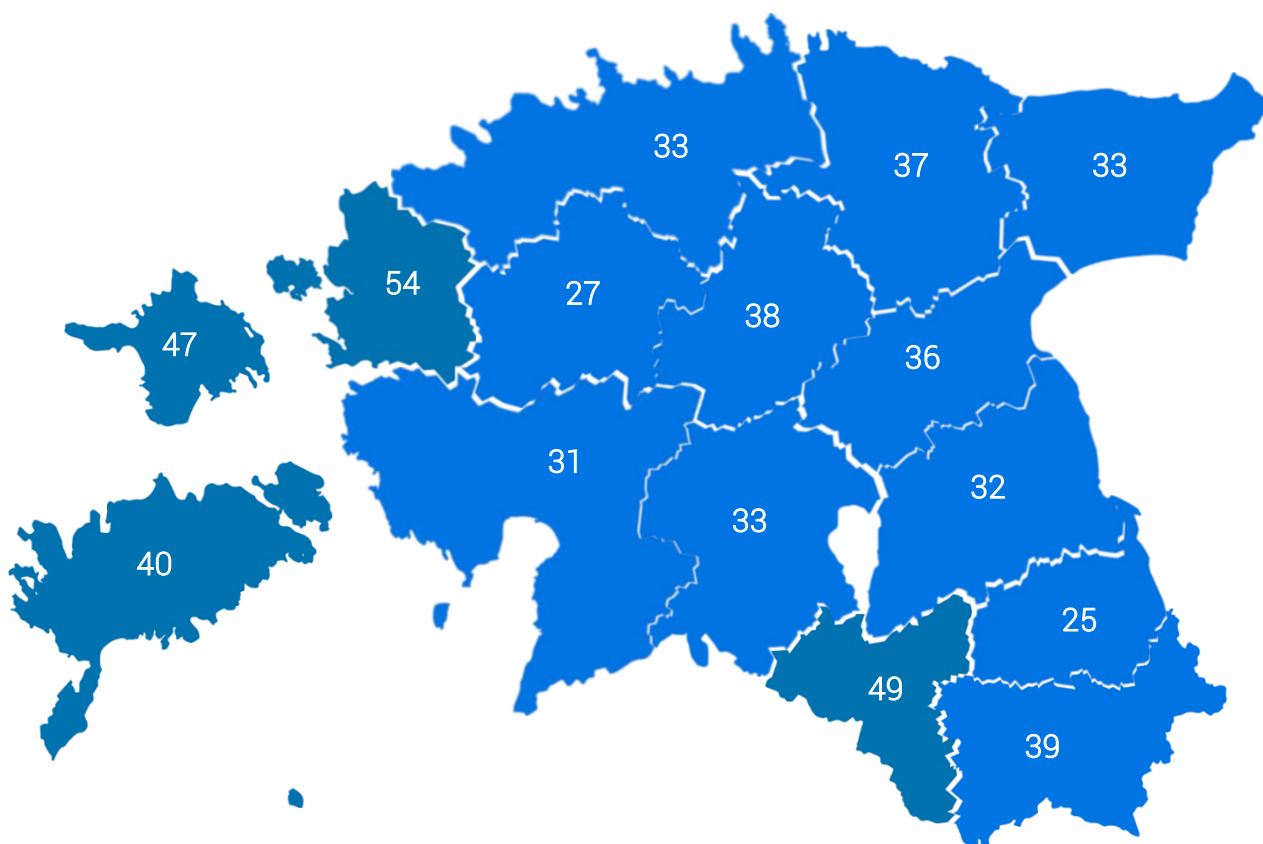

³⁷ Riigikontroll 2020. *Riigikontrolli aastaaruanne parlamendile*. Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2019.-2020. aastal – Esmatähtsate avalike teenuste tulevik. Tallinn.

³⁸ Kaelep, Terje; Leemet, Anneli 2020. *Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: siseturvalisus ja õigus*. Siseturvalisuse alavaldkond. Uuringu terviktekst. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

Rohkem kui pooled politseiametnikud on 40-aastased või vanemad, see viitab sellele, et **järgmise kümne aasta jooksul kasvab nii pensionieelikute kui ka -ealiste arv**. Kui kümne aasta jooksul politseiametnike vanuseline koosseis oluliselt ei muutu, saab **peatselt pensioniealiseks kolmandik praegustest politseiametnikest**. Seega hakkab vanuse tõttu teenistusest lahkumine mõjutama olulisel määral PPA personalipoliitikat.

Piirkonniti on 45-aastaseid või vanemaid politseiametnikke kõige rohkem Lääne maakonnas, kus neid on enam kui pool (54%). Rohkem on neid ka Valga (49%), Hiiu (47%) ja Saare (40%) maakonnas. Ülejäänud maakondades jääb 45-aastaste või vanemate politseinike osakaal 25–39% vahele. Kõige vähem on üle 45-aastaseid politseiametnikke Põlva (25%) ja Rapla (27%) maakonnas, kus neid on veerand kõigist politseiametnikest. **Alla 30-aastaseid** on enim Tartu maakonnas, kus kolmandik kõigist politseiametnikest on selles vanuserühmas, sama palju on üle 45-aastaseid politseiametnikke (32%). Kõige vähem on neid aga Hiiu ja Saare maakonnas, kus 30-aastaseid või nooremaid on vaid mõni protsent. Teistes maakondades on alla 30-aastaste politseiametnike osakaal vahemikus 14–23%.

Joonis 6. 45-aastaste või vanemate politseiametnike osakaal maakonniti 2020. aastal (%; allikas: PPA).

OSKA uuring³⁹ valmis 2019. aastal. Selle siseturvalisuse alavaldkonna uuringust järelalus, et järgmisel kümnel aastal jääb praeguse koolituspakkumise juures PPA-l personali nappuse tõttu **täitmata üle 100 ametikohta aastas**. Lisaks muutub siseturvalisuse valdkonna **koolitusvajadus** järjest **mitmekesisemaks** ja kasvab ootus **väljaõppe paindlikkusele**. OSKA uuringus on valdkonna vajadust uue tööjõu järele põhjendatud kaheti: **vajadus**

³⁹ Kaelep, Terje; Leemet, Anneli 2020. *Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: siseturvalisus ja õigus*. Siseturvalisuse alavaldkond. Uuringu terviktekst. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

asendada nii need, kes lahkuvad tööturult **vanuse tõttu**, kui ka muudel põhjustel **töökohta vahetavad töötajad**. Lisaks vaadeldi valdkonna põhikutsealadel **hõivatute arvu kasvust või kahanemisest** tingitud kasvu- või kahanemisvajadust.

OSKA uuringust järeldus, et SKA lõpetajaid ei ole piisavalt, et katta volavusest ja vanuse tõttu lahkumistest tulenevat personalivajadust PPA-s, **puudu jääb keskmiselt üle 100 töötaja aastas**. Lisaks on asutusesiseste liikumiste tõttu (mida OSKA mudel ei kajasta) vaja igal aastal keskmiselt täita u 30 esmatasandi politseiametniku ametikohta, see suurendab puudujääki veelgi.

Huvi PPA-sse tööle asumise vastu on viimastel aastatel kasvanud, eriti suur huvi on noortel **politseilise kõrghariduse vastu**. Nõudlusest väiksem politseinike koolitamine tuleneb eelkõige rahapuudusest – **riigieelarves ei ole ette nähtud piisavalt raha politseinike koolitamiseks**.

Riigikontrolli auditist nähtub, et praegu on politseiametnikke enam-vähem vajalikul hulgal, kuid **juba viie aasta pärast on defitsiit terav, sest ees ootab politseiametnike pensionilemineku tõusulaine**. Praeguse koolitustellimuse järgi on SKA politsei- ja piirivalvekolledžis igal aastal ette nähtud 165 õppekohta. Nii jääb PPA hinnangul **aastaks 2030 puudu 908 politseiametnikku**.⁴⁰

Riigieelarves ei ole ette nähtud piisavalt raha vajaliku arvu politseinike koolitamiseks.

Laias laastus oleks igal aastal vaja välja õpetada senisest kuni 100 politseiametnikku rohkem,⁴¹ mis on aga kooli praegusest eelarvevõimekusest 60% võrra enam. Kui eeldada, et pooled neist läbiksid politsei rakendusliku kõrghariduse õppe ning pooled politsei kutseõppe, tuleks kiiremas korras suunata politseiametnike väljaõppesse lisaraha 2,8 miljonit eurot aastas:

- ühe kutseharidusega politseiametniku väljaõpetamine päevaõppes maksab SKA-le 24 675 eurot;
- ühe kutseharidusega politseiametniku väljaõpetamine kaugõppes maksab SKA-le 14 282 eurot;
- ühe rakenduskõrgharidusega politseiametniku väljaõpetamine päevaõppes maksab SKA-le 37 469 eurot.

PPA pikaajaline strateegia näeb ette, et samamoodi paljude teiste EL-i riikidega on Eestis kõik politseiametnikud kõrgharidusega. Selle strateegia elluviimiseks on aga vaja siseturvalisuse haridusse panustada tunduvalt rohkem raha kui seni.

1.5.2. Päästjatest on juba praegu puudu ja lähiajal puudujääk suureneb.

Päästetöödel osalevad lisaks päästjatele ka päästetööde juhid. Päästetööde juhid on rühmapealikud, meeskonnavanemad ning operatiivkorrapidajad.⁴² Neist meeskonnavanemad ja rühmapealikud on ka ise sündmuskohal ja päästavad koos päästjatega inimesi või nende vara, operatiivkorrapidajad on kas ise sündmuskohal või korraldavad päästesündmust kontoris elektrooniliste kanalite kaudu. Kuna abivajaja jaoks ei ole oluline, kas teda või tema vara päästab vahetult päästja või päästetööde juht, on analüüsi kaasatud

⁴⁰ Riigikontroll 2020. *Riigikontrolli aastaaruanne parlamendile*. Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2019.-2020. aastal – Esmatähtsate avalike teenuste tulevik. Tallinn.

⁴¹ Arvestatud on: 1) PPA esitatud prognoosi aastatel 2021–2031 teenistusest lahkuvate politseiametnike kohta (senisest aastas keskmiselt 72 politseiametnikku rohkem) ning 2) eeldatud on, et politseiametnike kogu volavus võib olla PPA prognoosist veidi suurem.

⁴² Sinna hulka on arvatud ka vanemoperatiivkorrapidajad.

lisaks päästjatele ka päästetööde juhid. Samuti on oluline välja tuua, et päästetööde juhid kasvavad välja päästjate hulgast: päästejuhiks saamise eeldus on nii päästjana töötamise kogemus kui ka päästja eriala lõpetamine. Kui päästja roteerub näiteks meeskonnavanemaks, on tema asemele vaja värvata ja välja koolitada uus päästja. See tähendab, et päästja ametialane liikumine teisele ametikohale PÄA sees mõjutab vajadust uute päästjate järele.

Päästetöödel osalejad on analüüsis tervikuna esitatud ka seepärast, et viimastel aastatel on PÄA-l olnud vaja suurendada meeskonnavanemate teenistuskohdade arvu. PÄA teenistuskohdade koosseisu muudeti 1. juunil 2019. aastal. Muudatusega suurendati meeskonnavanemate arvu 49 võrra, selleks vähendati päästjate teenistuskohdade arvu. Teenistuskohdade koosseisu seletuskirjas on seda selgitatud järgmiselt:

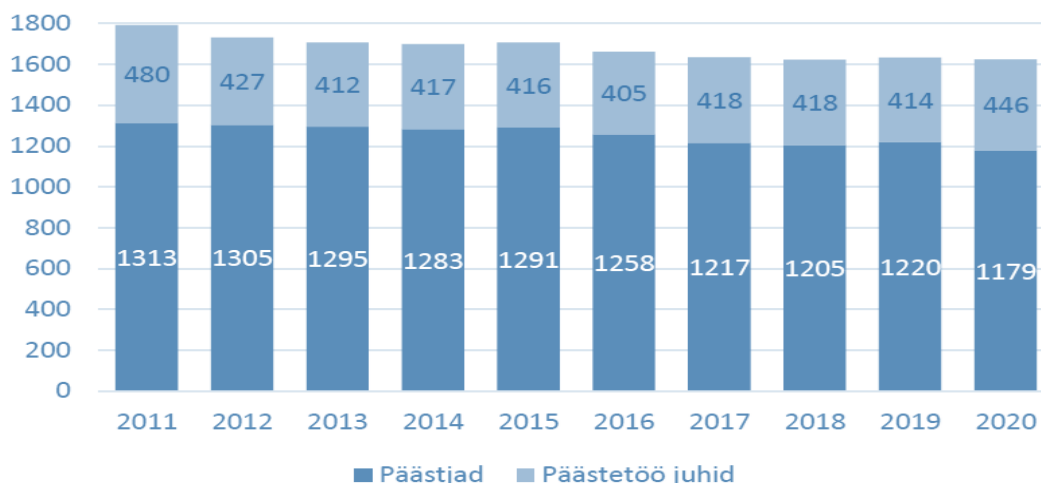
Päästeseaduse (edaspidi PäästeS) § 6 lõike 1 kohaselt juhib päästetööd päästetöö juht, kes on päästeametnik. Avaliku teenistuse seaduse (edaspidi ATS) järgi on ametnik teenistuses ametikohal, mille teostatakse avalikku võimu (ATS-i § 7 lg 2). Avaliku võimu teostamine on muu hulgas riikliku järelevalve teostamine (ATS-i § 7 lg 3 punkt 2). Päästeamet teostab riiklikku järelevalvet PäästeS-i ja korrakaitseaduse alusel. Riikliku järelevalve erimeetmed on näiteks küsitlemine ja dokumentide nõudmine, isikusamasuse tuvastamine, viibimiskeelu kehtestamine, vallasasja läbivaatus, valdusesse sisenemine, valduse läbivaatus, raadioside piiramine, isiku rakendamine päästetööle, asja sundkasutusse võtmine. Kõigi eelnimetatud erimeetmete kasutamine võib olla vajalik päästetööde tegemisel või muu Päästeametile pandud ülesande täitmisel. ATS-i kohaselt saab riiklikku järelevalvet teostada ainult ametnik.

PÄA üks ülesanne on päästetöö tegemine, mille käigus rakendatakse erimeetmeid, võetakse vastu taktikalisi juhtimisotsuseid ja tehakse sündmuskohal koostööd teiste ametkondade ja asutustega. Kvaliteetse järjepideva päästeteenuse osutamiseks on vaja, et igal sündmuskohal oleks päästeametniku pädevusega teenistuja, kelleks on meeskonnavanem. Päästetöötajatel ei ole PäästeS-i ja korrakaitseaduse alusel õigust iseseisvalt teostada riiklikku järelevalvet ega kohaldada riikliku järelevalve erimeetmeid. Päästetöötajad võivad ATS-i § 7 lõike 4 järgi avaliku võimu teostamist toetada, kuid ei või ise avalikku võimu teostada. Selleks, et PÄA-l oleks võimalik oma ülesandeid täita, peab koosseisus olema piisavalt päästeametnikke.

PÄA koosseisus on ühe valvemeeskonna kohta viis meeskonnavanema või rühmapealiku ametikohta ehk ühe meeskonnaga komandos viis ja kahe meeskonnaga komandos kümme ametikohta. Suuremates komandodes on korraga valves kaks meeskonda. Arvestades puudumisi (puhkused, haigused, koolitused jms) ja seadusest tulenevaid puhkeaja nõudeid, ei ole PÄA-l võimalik praeguse päästeametnike arvuga tagada ööpäevaringses valmisolekus igas valvevahetuses meeskonnavanemate olemasolu. Komandodes meeskonnavanemate tagamiseks tuleb päästeametnike arvu suurendada 49 ametikoha võrra.⁴³

Päästetöödel osalejate arv on viimase kümne aasta jooksul vähenenud 168 võrra (9%) 1793-lt 1625-le. See on kaheksa täismeeskonnas komando jagu päästetöötajaid. Vanemaealiste päästjate osakaal on suur ning kui nemad hakkavad lahkuma, suureneb igal aastal vajadus uute päästjate järele veelgi. Huvi aga selle elukutse vastu on väike.

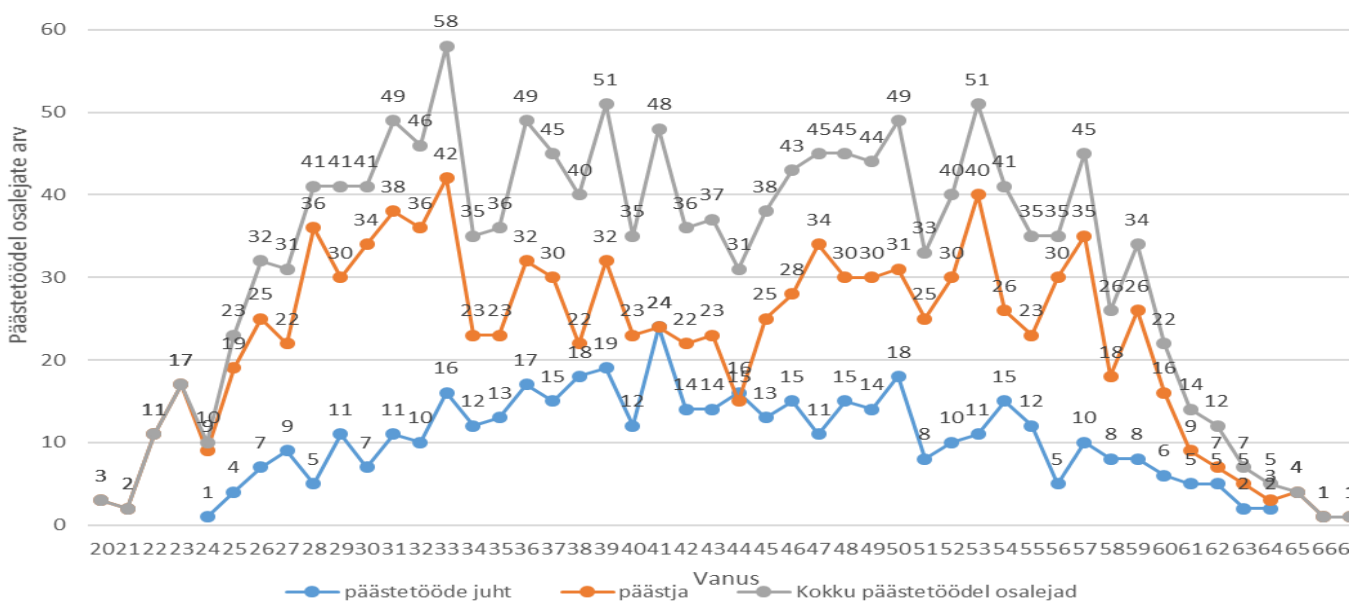
⁴³ 8. mai 2019. aasta määruse nr 19 „Siseministri 23. mai 2014. aasta määruse nr 17 „Päästeameti teenistuskohdade koosseis“ muutmise“ seletuskiri

Joonis 7. Päästetöödel osalejate arv aastatel 2011–2020⁴⁴

Päästetöödel osalejate vanuseline jaotus ning selle alusel lahkvate päästetöödel osalejate prognoos lähitulevikus.⁴⁵ 31. mai 2021. aasta seisuga töötas PÄA-s kokku 1518 päästetööl osalevat töötajat, neist 1070 (70%) päästjat ning 448 (30%) päästetööde juhti. Koolis oli samal ajal omandamas päästja elukutset 81 päästja eriala õppurit. Päästetöödel osalejate keskmine vanus on 42 eluaastat. Päästetöödel osalejatest:

- 252 (17%) on 30-aastasest või nooremad;
- 455 (30%) on 50-aastasest või vanemad.

Joonis 8. Päästetöödel osalejate vanuseline jaotus seisuga 31. mai 2021. aasta seisuga

⁴⁴ Riigikontroll 2020. *Riigikontrolli aastaaruanne parlamendile*. Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2019.-2020. aastal – Esmatähtsate avalike teenuste tulevik. Tallinn, lk 37.

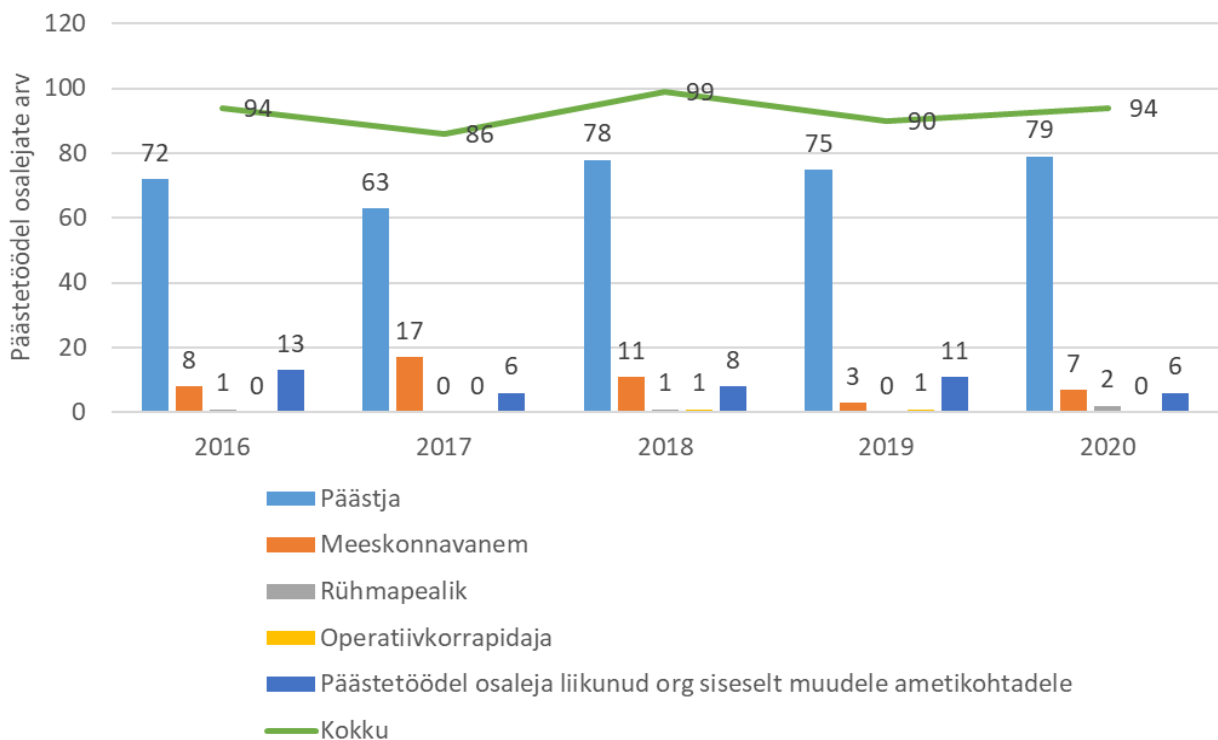
⁴⁵ See kajastab tegelikult tööl olevate politseiametnike arvu PPA-s ja SKA-s taandamata täistööajale 31. mai 2021. aasta seisuga. See ei sisalda lühiajaliselt tööl olevaid SKA politsei eriala õppureid, neid oli selle kuupäeva seisuga tööl 7.

Päästetöödel osalejate vanuselise jaotuse põhjal on võimalik teha järgmised järeldused.

Vanemaealiste (50-aastased või vanemad) osakaal (30%) kõikidest päästetöödel osalejatest on nooremaeliste (30-aastased või nooremad) osakaaluga (17%) võrreldes 1,8 korda suurem. Sellest võib järeldada, et **viimastel aastatel on noorte huvi päästetööde eriala vastu olnud pigem väike**. Samuti selgub sellest, et **päästetöid tehakse suuresti vanemas eas olevate töötajate abil, kuid lähiajal lahkuvad nad vanuse tõttu töölt ning neile tuleb tagada järelekasv**. Samas on vanemaealisi motiveerinud tööd jätkama teadmine, et riik hoolitseb nende eest ka siis, kui nad enam päästetöid teha ei jõua (päästeteenistujate vanaduspensioni oote toetus ning vanaduspensioni suurendamine). Kui nende hüvede pakkumist 2023. aastast ei jätkata, mõjutab see päästetöödel osalejate soovi seda rasket tööd pikka aega teha.

Personalipuudus on kriitiline, kui väiksema koosseisuga päästekomandost (näiteks 17 teenistuskohaga komando) lahkub töölt korraga kaks töötajat. See mõjutab komando valmisolekut (elupäästevõimekust) ning valmisoleku tagamine nõuab erilahendusi ja lisaraha, näiteks teisest komandost päästja toomist.

Teenistusest lahkuvate päästetöödel osalejate prognoos järgmiseks kümneks aastaks. Aastatel 2016–2020 lahkus PÄA-st töölt või liikus muule ametikohale aastas keskmiselt 93 päästetöödel osalejat.

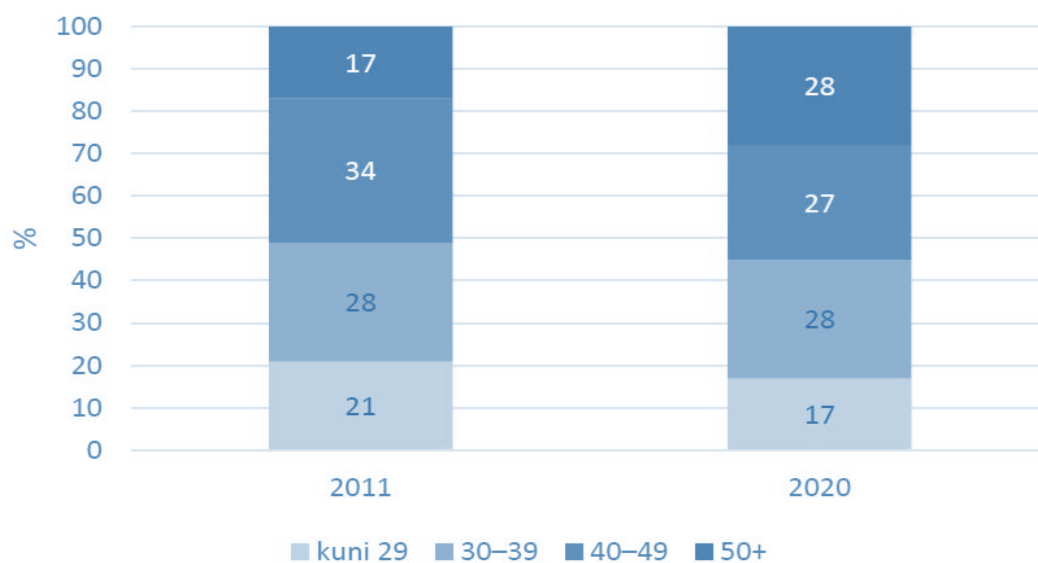
Joonis 9. Päästetöödel osalejate teenistusest lahkumiste arv ning organisatsioonisiseseid liikumised muudele ametikohtadele aastatel 2016–2020 (allikas: PÄA)

Kuna päästetööde juhid kasvavad välja päästjatest, seejuures on nende teenistuskohadele liikumise eeldus päästja õppe läbimine, peaks päästetööde järelekasvu tagamiseks asuma igal aastal PÄA-sse tööle samas mahus uusi päästjaid. Päästjate õppekohtade arv SKA-s on 80 õppekohta, kuid viimase kuue aasta jooksul on päästja erialale õppima asunud keskmiselt vaid 68 õppurit aastas. Kui arvestada töölt lahkunud päästetöödel osalejate arvu ning päästetöödel osalejate organisatsioonisisest liikumist teistele teenistuskohadele (aastas keskmiselt 93), on **viimastel aastatel olnud päästjate järelekasvus igal aastal puudujääk ligi 25 päästjat**. Arvestades ka vanemaealiste suurt osakaalu päästetöödel osalejate hulgas ning luhtunud konkursside

osakaalu (riigiasutuste keskmisest 1,7 korda kõrgem), suureneb päästjate puudujääk veelgi. Igal aastal luhtub kõikidest PÄA väljakuulutatud konkurssidest ligi 35%, samas kui riigiasutustes on see keskmiselt 21%.⁴⁶

Samuti on töötajaskonna vähenemise põhjus olnud uute töötajate **huvi puudumine selle elukutse vastu**. PÄA hinnangul ei ole praeguse isikkoosseisuga võimalik tagada igal ajal ning igas piirkonnas ettenähtud päästeteenust, mida Eesti inimesed päästjalt ootavad ning mida päästetööde standardid ette näevad. Ettenähtud päästeteenuse tagamiseks on PÄA-s püsivalt puudu ligi 48 päästetöödel osalejat: 25 päästjat ja 23 päästetöö juhti.

Ka Riigikontroll⁴⁷ ja OSKA⁴⁸ on pööranud tähelepanu päästetöödel osalejate puudujäägile, eriti kriitilised piirkonnad on Saare- ja Hiiumaa. Riigikontrolli aruandes märgitakse, et kümne aastaga on 50-aastaste või vanemate päästjate vanuserühm suurenenud, see on toimunud 40–49-aastaste arvelt (vt joonis 10).

Joonis 10. Päästjate ja päästetöö juhtide jagunemine vanuse järgi aastatel 2011 ja 2020 (%), allikas PÄA)

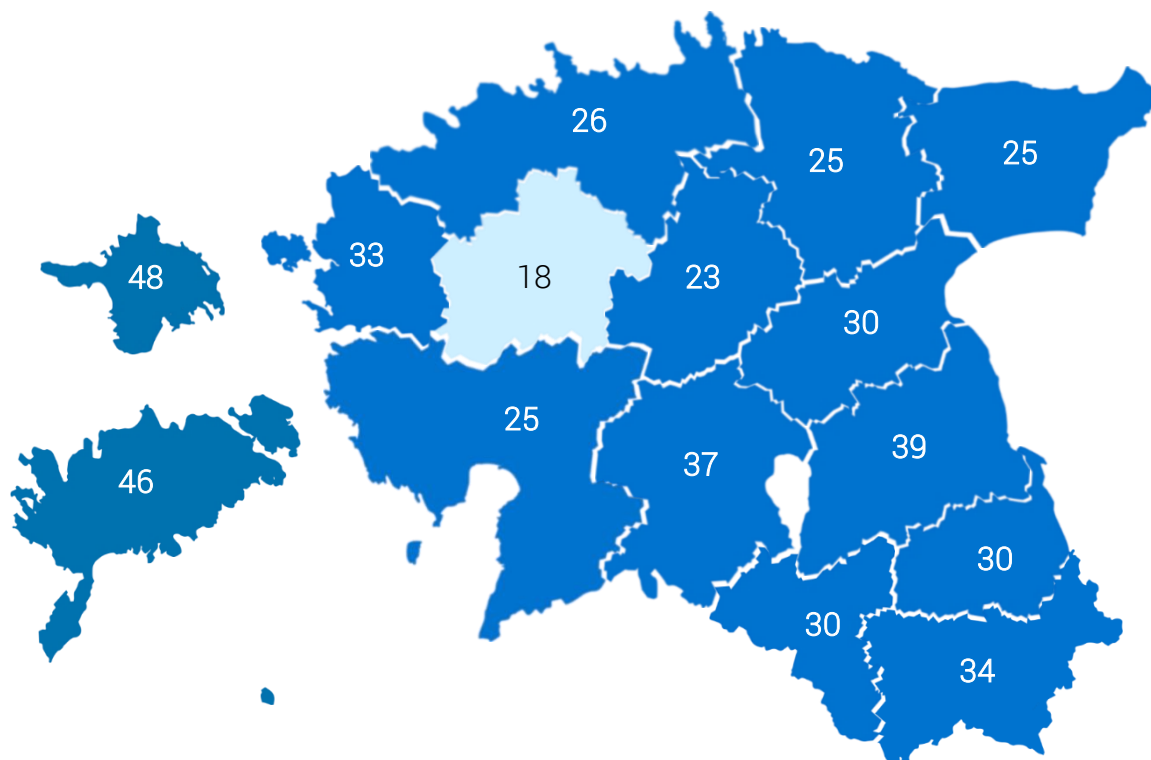
30–39-aastaseid on 2011. ja 2020. aasta võrdluses sama palju, kuid alla 30-aastaste päästjate osakaal on veidi vähenenud. Seega on 5–10 aasta pärast vanuse tõttu teenistusest lahkumine oluline tegur, mis mõjutab Päästeameti personalipoliitikat. Samuti tuleb arvestada seda, et päästjate puhul on hea füüsiline vorm võtmetähtsusega.

Piirkonniti on kõige rohkem üle 50-aastaseid päästjaid Saare (46%) ja Hiiumaa (48%) maakonnas. Üle 50-aastaste päästjate osatähtsus on suur ka Tartu (39%) ja Viljandi (37%) maakonnas. Vanim päästja on praegu 74-aastane. Väiksem on 50-aastaste ja vanemate osakaal Põhja-Eesti piirkonnas, eriti just Rapla (18%), samuti Järva (23%) ning Pärnu (25%) maakonnas.

⁴⁶ Rahandusministeerium 2020. *Avaliku teenistuse 2019. aasta aruanne*. Tallinn, lk 23.

⁴⁷ Riigikontroll 2020. *Riigikontrolli aastaaruanne parlamendile*. Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2019.-2020. aastal – Esmatähtsate avalike teenuste tulevik. Tallinn.

⁴⁸ Kaelep, Terje; Leemet, Anneli 2020. *Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: siseturvalisus ja õigus*. Siseturvalisuse alavaldkond. Uuringu terviktekst. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

Joonis 11. 50-aastaste ja vanemate päästjate osakaal maakonniti 2020. aastal (% , allikas PÄA)

Riigikontrolli aruandes on märgitud, et kui pensioniea kätte jõudmine on seni olnud väga väheste päästjate lahkumise põhjus, siis peatselt muutub olukord oluliselt. **Umbes viie kuni kümne aasta pärast tekib paljudel päästjatel õigus minna pensionile.** Täpset pensionile jääjate arvu on keeruline prognoosida, sest päästjatel on selleks mitmeid variante. Siiski võib eeldada, et **pensionioiguse tekkides lahkuvad paljud teenistusest**, sest erinevalt politseiametnikest päästjad päästeteenistuses töötamise ajal väljatöötatud aastate pensioni ei saa.

OSKA uuringu⁴⁹ järgi on PÄA-s ligi 40%-line tööjõu puudujääk. Puudujääk tuleneb eelkõige suurimast, **päästjate kutsealast, kus tulevikus jääb tõenäoliselt vajaka ligikaudu 30 inimest aastas.** Asutusesiseste liikumiste tõttu (mida siinses uuringus kasutatud nõudluse ja pakkumise arvuline mudel ei kajasta) võib tegelik vajadus uute päästjate järele olla siiski suurem. Näiteks oli 2019. aastal asutusesisese rotatsiooni tõttu esmatasandil vajadus uue tööjõu järele ligi 40 inimest.

Praeguse eelarvega on SKA-l võimekus koolitada igal aastal välja 80 uut päästjat. Ühe päästja väljaõpe maksab 14 910 eurot ning 15 täiendava päästja väljaõppele kulub aastas 223 650 eurot. **Päästjate puhul ei ole aga peamiseks probleemiks mitte koolituskohtade puudujääk, vaid noorte vähene huvi elukutse vastu.**

⁴⁹ Kaelep, Terje; Leemet, Anneli 2020. *Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: siseturvalisus ja õigus*. Siseturvalisuse alavaldkond. Uuringu terviktekst. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

2. POLITSEINIKE JA PÄÄSTJATE TÖÖTASU

2.1. Viimaste aastatega ei ole politseinike ja päästjate palgapositsioon paranenud.

Viimase viie aasta jooksul ei ole päästja palgapositsioon võrreldes Eesti keskmise brutopalgaga paranenud. Kui varem oli päästja keskmine kogupalk Eesti keskmisest 246 eurot väiksem, siis 2020. aastal oli mahajäämus 243 eurot.

Ka kõik politseiametnikud ei saa Eesti keskmist palka – nende minimaalne palk on Eesti keskmisest brutopalgast 103 eurot väiksem.

Järgnevalt võrreldakse patrullpolitseinike⁵⁰ ja päästjate kogupalka Eesti keskmise brutopalgaga aastatel 2015–2020. Patrullpolitseinikud ja päästjad on palgavõrdluses sarnases olukorras, kuna mõlemale on kehtestatud sarnased nõuded: nõuded haridusele (mõlemal erialane kutseharidus), nõuded isiksuseomadustele, kehalise ettevalmistuse ja tervisenõuded. Politseiametniku kutseõpe kestab aga päästja omast kauem ning patrullpolitseiniku töö eeldab orienteerumist mitmes valdkonnas. Näiteks tuleb patrullpolitseinikul ära katta põhilised politseitöö esmafunktsioonid, milleks on avaliku korra tagamine, sündmuskohatöö, migratsiooni- ja liiklusjärelvalve, lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamine, olukordades kannatajakeskne lähenemine ning ennetustöö.

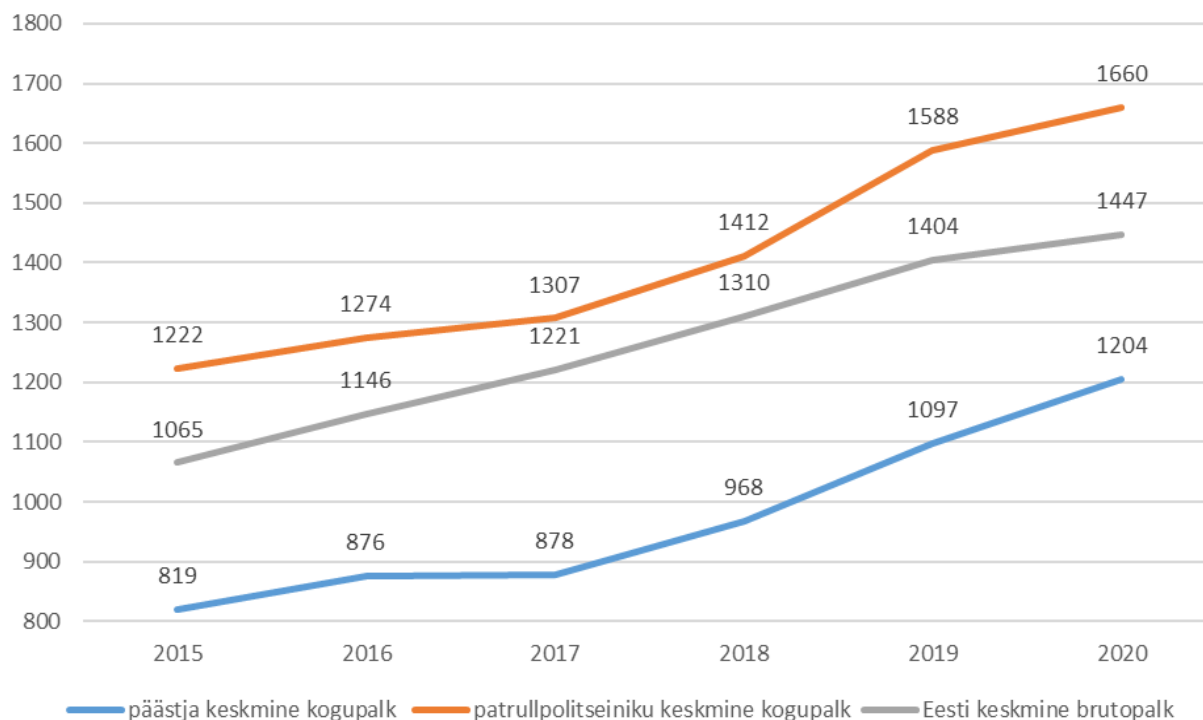
Politseiametnike ja päästjate kogupalga võrdlemisel Eesti keskmise brutopalgaga tuleb arvestada järgmiste asjaoludega.

- Nende kogupalk sisaldab ka tasu öisel ajal ja riigipühal töötamise eest, samuti tasu ületundide eest. Näiteks makstakse päästjale tasu öisel ajal ja riigipühal töötamise eest keskmiselt 11% põhipalgast, patrullpolitseinikel on selle osakaal 9,5%. Neid tasusid muudes valdkondades enamasti sellisel määral ei ole.
- Esitatud on keskmine kogupalk. See tähendab, et paljud politseiametnikud ja päästjad saavad sellest väiksemat palka:
- **päästja palk algab 1068 eurost ja see on Eesti keskmisest⁵¹ 26% võrra väiksem;**
- **politseiametniku palk algab 1345 eurost ja see on Eesti keskmisest 7% võrra väiksem;**

⁵⁰ PPA-s töötas 31. mai 2021. aasta seisuga kokku 3780 politseiametnikku (ei sisalda lühiajaliselt tööle võetud SKA politseieriala õppureid), neist 554 (15%) patrullpolitseinikku. Patrullpolitseinikega sarnast palka saavad lisaks teistele eesliini politseiametnikele ka piirivalvurid, neid töötas sama kuupäeva seisuga PPA-s kokku 595 (16%).

⁵¹ Statistikaameti andmetel oli 2020. aastal Eesti keskmine brutokuupalk 1448 eurot.

- viimase viie aasta jooksul ei ole päästja palgapositsioon võrreldes Eesti keskmise brutopalgaga paranenud. Kui varem oli päästja keskmine kogupalk Eesti keskmisest 246 eurot väiksem, siis 2020. aastal oli mahajäämus 243 eurot.

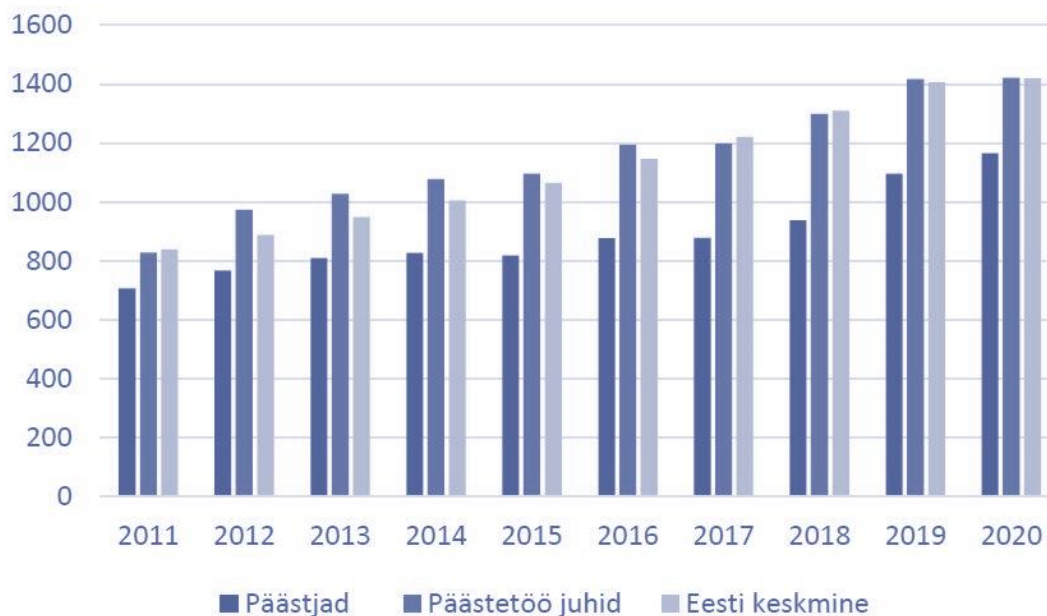

Joonis 12. Patrullpolitseiniku ja päästja kogupalk ning Eesti keskmine brutokuupalk aastatel 2015–2020.

Päästjate ja politseiametnike praegune palgapositsioon on suuresti saavutatud asutusesisese kokkuhoiu ja Vabariigi Valitsuse üksikotsuse abil eraldada 2019. aastaks lisaraha päästjate palgatõusuks 20% võrra ning politseiametnike palgatõusuks 10,6% võrra. Kui seda ühekordset rahasüsti mitte arvestada, on keskmiselt aastas eraldatud lisaraha politseiametnike ja päästjate palgatõusuks 3,7% (lisaraha eraldati 2016. aastaks 4%, 2017. aastaks 3%, 2018. aastaks 4,5% ning 2020. aastaks 3%). Kui ka edaspidi päästjate ja politseiametnike palkade tõstmiseks tavapärasest rohkem lisaraha ei eraldata, suurenevad käärid võrdluses Eesti keskmise palgaga kiires tempos või tuleb palgatõusu rahastada olemasolevate päästjate ja politseiametnike vähendamise arvelt.

Päästjate madalale palgale on viidanud ka Riigikontroll oma aastaaruandes⁵². Aruandes on märgitud, et päästjate esindajad ja valdkonna ametiasutused on aastaid kurnanud, et **päästjate palk on madal ja seetõttu ei ole elukutse noorte jaoks atraktiivne**. Allolev joonis näitab, et **päästjate keskmine palk on aastate jooksul Eesti keskmisest brutopalgast maha jäänud**. Kui 2011. aastal oli päästja palk 84% Eesti keskmisest, siis 2019. aastal oli see 78%. Seega ei ole kümne aasta jooksul päästjate ja Eesti keskmise brutopalka suhe peaaegu muutunud.

⁵² Riigikontroll 2020. *Riigikontrolli aastaaruanne parlamendile*. Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2019.-2020. aastal – Esmatähtsate avalike teenuste tulevik. Tallinn.

Joonis 14. Päästjate, päästetöö juhtide ja Eesti keskmine brutokuupalk aastatel 2011–2020⁵³ (allikas: PÄA, Statistikaamet)

Päästjad ja politseiametnikud saavad sarnase väärtusega tööst oluliselt madalamat palka.

Erinevate organisatsioonide töid ja nendele makstavat palka aitab võrrelda ametikohtade hindamine. Ametikohtade hindamise meetodika on kirjeldatud avaliku teenistuse ametikohtade hindamise käsiraamatus, mille on koostanud Rahandusministeerium koostöös Fontese Palgakonsultatsioonid OÜ-ga.⁵⁴ Selle meetodika järgi hinnatakse töid 8 erineva kriteeriumi alusel ning igale kriteeriumile on omistatud kindel punktiväärtus, mille kokku liitmisel saadakse ametikoha punktiväärtus.

Avaliku teenistuse seaduse alusel tuleb kõik teenistuskohad liigitada teenistusgruppidesse ja tasemetesse. Teenistusgrupp on sarnase funktsiooni ja töö sisuga teenistuskohade kogum. Teenistusgrupp on jaotatud tasemeteks vastavalt tehtava töö keerukusele. See võimaldab võrrelda palgatasemeid riigi ametiasutuste vahel ning erasektoriga.

Igal aastal viiakse Fontes Palgakonsultatsioonid OÜ poolt läbi palgauuringud. Palgauuringutes tuuakse välja kõikide uuringus osalenud organisatsioonide keskmine palgatase teenistusgruppide ja tasemete lõikes. Palgauuringu käigus omistatakse kõikidele teenistusgruppidele ja tasemetele töö punktiväärtus, mis peaks vastama ametikohtade hindamise meetodikale.

Fontese 2020. aasta palgauuringu⁵⁵ järgi on:

- päästja palk sarnase väärtusega tööde (väärtuspunktid vahemikus 150-171) keskmisest palgast 378 eurot (24%) madalam: kui päästja keskmine kogupalk on 1204 eurot, siis palgauuringus osalenud sarnase väärtusega tööde keskmine kogupalk on 1582 eurot. Arvestada tuleb, et päästja keskmisest palgast 117 eurot⁵⁶ on tasu öösel ja riigipühäl töötamise eest. Seda tasu suur osa sarnase

⁵³ 2020. aasta puhul on arvestatud vaid esimest poolaastat.

⁵⁴ Kättesaadav: https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/hindamise_kasiraamat_2018.pdf.

⁵⁵ Fontes 2020. *Eesti palgauuring 2020*. Tallinn.

⁵⁶ 11% põhipalgast.

punktiväärtusega tööde tegijatest (näiteks sekretär) ei tee. Kui see tasu osa päästja palgast maha lahutada, on **päästja palga mahajäämus sama väärtusega töö keskmisest palgast 495 eurot (31%);**

- patrullpolitseiniku palk sama väärtusega tööde (väärtuspunktid vahemikus 172-197) keskmisest palgast 136 eurot (8%) madalam: kui patrullpolitseiniku keskmine kogupalk on 1660 eurot, siis palgauuringus osalenud sarnase väärtusega tööde keskmine kogupalk on 1796 eurot. Sarnaselt päästjaga sisaldab ka patrullpolitseiniku keskmine palk tasu öösel ja riigipühal töötamise eest – selle tasu suurus on patrullpolitseinikel keskmiselt 139 eurot⁵⁷. Kui see tasu osa patrullpolitseiniku palgast maha lahutada, on patrullpolitseiniku palga mahajäämus sama väärtusega töö keskmisest palgast 275 eurot (15%).

2.2. Minimaalselt 1,2-kordne Eesti keskmine palk politseiametnikele ja päästjatele.

Selleks, et tagada igale politseiametnikule ja päästjale 2025. aastaks minimaalselt 1,2-kordne Eesti keskmine palk, on vaja lisaraha 2022. aastaks 24,2 miljonit eurot ning 2025. aastaks 111,7 miljonit eurot.

SIM, PPA ja PÄA on seisukohal, et igale politseiametnikule ja päästjale tuleks tagada minimaalselt 1,2-kordne Eesti keskmine palk. Allpool on esitatud põhjendused, miks nende palk peaks Eesti keskmisest palgast suurem olema.

1. Politseiametnikud ja päästjad on valdavalt valinud oma ameti suurest missioonitundest: nad tahavad inimesi kaitsta, päästa ja abistada. Seda tööd tuleb hinnata ja vääriliselt tasustada.
2. Politseiametnikud ja päästjad seavad iga päev tööle minnes oma elu ohtu.
3. Nõuded politseiametnikule ja päästjale on võrreldes teiste töötajatega oluliselt kõrgemad, seda nii kehaliste võimete, isiksuseomaduste kui ka tervise mõttes.
4. Politseiametnikel ja päästjatel puudub paindlikkus valida tööaega ja töötamise kohta. Nad peavad tagama turvalisuse kindlal kellaajal kindlas kohas.
5. Kõrgema palgataseme korral ei pea politseiametnikud ja päästjad oma sissetuleku pärast muretsema ega samal ajal teise tööandja juures lisaraha teenima.
6. Kõrgem palgatase on atraktiivne ka tulevastele politseiametnikele ja päästjatele ning siseturvalisuse tagamiseks vajalik arv töötajaid on olemas ka siis, kui praegused töötajad lahkuvad.
7. Politseiametniku ja päästja elukutse on spetsiifilised ning iga uue politseiniku ja päästja koolitamine on riigile kulukas.⁵⁸

Siseministeerium on aastaid taotlenud politseiametnike ja päästjate palgatõusuks lisaraha, et tasustada neid tehtud töö eest vääriliselt ning tagada töölt lahkujate asemele piisav järelekasv. Näiteks taotleti riigi eelarvestrateegia 2022–2025 koostamisel politseiametnike ja päästjate palgatõusuks lisaraha mahus, mis võimaldaks maksta neile minimaalselt 1,2-kordset Eesti keskmist palka, sihttase sooviti saavutada järk-järgult

⁵⁷ 9,5% põhipalgast.

⁵⁸ Lisaks tavapärasele õppekuludele tagab riik päästja ja politseiametniku eriala õppuritele stipendiumi 260 eurot kuus, tasuta majutuse ja vormiriided ning päevaõppe õppuritele ka tasuta toidu.

aastaks 2025. Selleks on juba 2022. aastaks vaja PPA ja PÄA töötajaskonna palgatõusuks 24,2 miljonit eurot ning 2025. aastal lisaks 111,7 miljonit eurot aastas.⁵⁹

Tabel 2. PPA ja PÄA lisaraha vajadus palgatõusuks⁶⁰

	2022	2023	2024	2025
Lisaraha palgatõusuks (miljonit eurot)				
PPA	15,2	31,8	48,8	67,2
PÄA	9,0	19,4	31,1	44,5
Kokku	24,2	51,3	79,9	111,7
Palgatõus eelmise aastaga võrreldes				
PPA	11,4%	11,2%	10,3%	10,1%
PÄA	18,0%	17,8%	16,9%	16,6%

Selle raha eest on võimalik järk-järgult järgneva nelja aasta vältel tagada 2025. aastaks päästjale ja politseiametnikule minimaalne palk 2024 eurot⁶¹. Praegu on päästja minimaalne palk 1068 eurot ning politseiametniku minimaalne palk 1345 eurot.

Kui lisaraha päästjate ja politseiametnike minimaalse palga suurendamiseks ei eraldata ning see tuleb tagada olemasolevate töötajate vähendamise arvelt, tuleks PPA ja PÄA töötajaskonda vähendada:

- **2025. aastaks 2900 võrra (42%)**, seejuures PPA töötajaskonda tuleb vähendada 1768 võrra (37%) 4837-lt 3069-le ning PÄA töötajaskonda tuleb vähendada 1132 võrra (53%) 2124-lt 992-le;
- **2029. aastaks 3479 võrra (50%)**, seejuures PPA töötajaskonda tuleb vähendada 2206 võrra (46%) 4837-lt 2631-le ning PÄA töötajaskonda tuleb vähendada 1273 võrra (62%) 2124-lt 851-le.
- saavutatud palgataseme säilitamiseks ka edaspidi Eesti keskmise brutopalka tõusuga samas mahu, kuni mingiks ajahetkeks ei ole meil ühtegi politseiametnikku ja päästjat.

⁵⁹ Kogu SIM-i valitsemisala peale kokku 127,2 miljonit eurot (ei sisalda riigisaladusega kaetud teenistujate palgatõusu vajadust).

⁶⁰ Mõeldud on lisaraha, mis tagaks 2025. aastaks igale politseiametnikule ja päästjale minimaalselt 1,2-kordse Eesti keskmise palga.

⁶¹ Rahandusministeeriumi 2020. aasta sügisises majandusprognoosis esitatud palgakasvu prognoos.

KOKKUVÕTE

Käesoleva analüüsi eesmärgiks oli otsida vastuseid kahele olulisele küsimusele siseturvalisuse valdkonnas:

- milline on iga-aastane politseinike ja päästjate järelekasvu vajadus ja
- milline peaks olema politseinike ja päästjate palgatase, et see oleks nooremale põlvkonnale motiveeriv.

Uuringu peamiste järeldustena leiti, et tulevikus ei vähene nõudlus siseturvalisuse teenuste järele, politseinike ja päästjate töö sisu muutub üha keerulisemaks ning neilt oodatakse üha rohkem oskuseid. Veelgi enam, olemasolevad töötajad on juba praegu ülekoormatud (sajad tuhanded ületunnid ning mitmekordistunud vajadus psühholoogilise nõustamise järele) ning ees on ootamas suur pensioneerumise laine nii politseinike kui päästjate seas. **Vaja on suunata senisest rohkem raha politseinike ja päästjate väljaõppesse, et katta üha suurenev eesliini töötajate puudujääk.**

Vahe päästjate palga ja Eesti keskmise palga vahel on suurenenud 244 euroni (varasema 157 euro asemel). Ka kõik politseiametnikud ei saa Eesti keskmist palka – minimaalne palk on Eesti keskmisest brutopalgast 103 eurot väiksem. Juba praegu on päästjaid puudu ning igal järgmisel aastal jääb puudu veel 25-50 päästjat, kuna **madala töötasu tõttu ei tunne inimesed elukutse vastu huvi**. Politseinikke jääb prognooside kohaselt igal järgmisel aastal puudu 75-115, kuna puudub raha nende piisaval arvul juurdekoolitamiseks.

Meie vajadused

Suunata **igal aastal siseturvalisuse haridusse lisaks 3 miljonit eurot** (igal aastal lisaks 75 uue politseiniku ja 25 päästja väljaõppeks).

Politseinike ja päästjate töö väärtustamiseks ning inimeste huvi suurendamiseks valdkonnas töötamise vastu, liikuda samm-sammult eesmärgi suunas, et **tagada igale politseiametnikule ja päästjale 2025. aastaks minimaalselt 1,2-kordne Eesti keskmine palk**. Selleks on vaja lisaraha 2022. aastaks 24,2 miljonit eurot ning 2025. aastaks 111,7 miljonit eurot.

POLITSEIAMETNIKUD

- **32%** ehk 1201 politseiametnikku on **47-aastased või vanemad**.
- **1/10** politseiametnikest töötab lisasissetuleku saamiseks samal ajal ka teise tööandja juures.
- 2020. aastal tegid politseiametnikud piiratud inimressurssi tõttu ületunde kokku ligi **160 000 tundi**. See on 79 politseiametniku ühe aasta töömaht.
- 2021. aasta lõpu seisuga on **10,5% politseiametnikest õigus politseipensionile**, mis võib kaasa tuua suure pensionile suundumise laine. Selle riski maandamiseks on tänaseks kaotatud politseiametnike piirvanus ja politseiametnik võib töötada ka eripensioni saamise ajal. Samas tuleb arvestada, et alates 2020. aastast tööle tulnud politseiametnikud politseipensioni enam ei saa ja nende motivatsiooni see meede ei tõsta.
- Huvi politseiametniku elukutse vastu püsib kõrge, kuid piisavat värbamist takistab **politseihariduse rahastamise puudujääk**. Arvestades lähiaastate vajadust uute politseiametnike järele, on tarvis politseiharidusse suunata igal aastal lisaks 2,8 miljonit eurot.
- Politseiametniku brutokuupalk algab 1345 eurost. See on Eesti keskmisest 103 eurot (7%) väiksem.
- Patrullpolitseiniku palk ilma öötöö- ja riigipüha tasuta on sama väärtusega tööde keskmisest palgast **275 eurot (15%) madalam**.

PÄÄSTJAD

- **30%** ehk 455 päästetöödel osalejatest on **50-aastased või vanemad**.
- **1/3** päästjatest töötavad lisasissetuleku saamiseks samal ajal ka teise tööandja juures.
- 2020. aastal tehti päästekomandodes piiratud inimressurssi tõttu 20 393 ületundi.
- Päästetöödel osalejate arv on viimase kümne aasta jooksul vähenenud 168 võrra (9%). **See on kaheksa komando jagu päästetöötajaid**.
- Viimastel aastatel on päästjate järelekasvus **igal aastal olnud puudujääk -25 päästjat**. Peamiseks põhjuseks on kandideerijate huvi vähesus madala palga tõttu.
- **2023. aastast kaotatakse päästeteenistujate vanaduspensionini suurendamine ning vanaduspensionini oote toetus**. SIM on teinud ettepaneku nende hüvedega jätkata. Arvestades päästja rasket tööd ning praegust palgataset, on nende hüvede tagamine äärmiselt oluline.
- Päästja brutokuupalk algab 1068 eurost. See on Eesti keskmisest palgast 380 eurot (26%) väiksem.
- Päästja palk ilma öötöö- ja riigipüha tasuta on sama väärtusega tööde keskmisest palgast **495 eurot (31%) madalam**.

Tulevikus ei vähene nõudlus siseturvalisuse teenuste järele.

- Siseturvalisuse valdkonna teenistujate arv on viimasel 13 aastal 1/5 võrra vähenenud, mis on teiste ametkondadega võrreldes erakordne. See on kaasa toonud töökoorumuse ja -pinge tõusu.
- Kuigi juhtumite ja sündmuste arv ei pruugi tulevikus kasvada, suureneb nende keerukus, lahendamisele kuluv aeg ja töömaht. Teiseneb kuritegude struktuur – kasvab nn valgekraeline, piiriülene ja küberkuritegevus, eksponentsiaalselt suureneb info ja andmete hulk, sealhulgas juhtumitega seonduvad tõendid ja teave on järjest enam digitaalsed.
- E-riigi ja pidevate e-teenuste lisandumisega kasvab ühiskonna ootus siseturvalisuse teenuste kiirusele, ulatusele ja kvaliteedile.
- Masinad ja tehnoloogia pakuvad küll uusi võimalusi teha tööd paremini, kuid siseturvalisuse valdkonnas ei saa tehnoloogia kunagi inimest täielikult asendada. Töötajatel on oluline roll ka selles, kuidas inimesed riiki ja sellega kokkupuudet tajuvad.
- Siseturvalisuse valdkonna keskne küsimus on, kuidas tuleb siseturvalisuse valdkond pidevalt kasvavate ootustega toime olukorras, kus ülesanded on järjest keerukamad ja aeganõudvamad, kuid tööjõu hulk on piiratud ja palgasurve kasvab.

Kasutatud lühendid

Lühend	Lühendi tähendus
ATS	Avaliku teenistuse seadus
PPA	Politsei- ja Piirivalveamet
Politseipension	Politsei- ja piirivalve seaduse alusel politseiametnikele makstav politseiametnike väljateenitud aastate pension
PPVS	Politsei ja piirivalve seadus
PÄA	Päästeamet
PäästeTS	Päästeteenistuse seadus
SIM	Siseministeerium
SKA	Sisekaitseakadeemia
Päästetöödel osalejad	Päästjad ja päästetööde juhid, sealhulgas rühmapealikud, meeskonnavanemad ning operatiivkorrupidajad
VAPS	Väljateenitud aastate pensionide seadus
VAP	Väljateenitud aastate pension

SISEMINISTEERIUM

Siseministeerium 2021

www.siseministeerium.ee